

เล่าเรื่อง

ราชาธิราช



จุการัตน์ (มาตย)

เล่าเรื่อง ราชธาธาธา

เรียบเรียงโดย

จุฑาธาธาธา (มาลาธา)

จาก...พงศาวดารของรามธาธาธาประเทศที่บันทึกเหตุการณ์ การสู้รบระหว่างสองมหาอาณาจักร คือ กรุงหงสาวดี (มอญ) กับ กรุงอังวะ (พม่า) แปลและเรียบเรียงมาแต่ครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นวรรณคดีร้อยแก้วที่ได้รับการยกย่องทั้งในด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์ มาสู่...ราชธาธาธาฉบับเล่าใหม่ ที่จุฑาธาธาธา (มาลาธา) ใช้กลวิธีเล่าที่จูงใจผู้อ่าน สำนวนภาษาอ่านง่ายได้อรรถรส

ราชธาธาธาเป็นวรรณคดีร้อยแก้ว ประเภทนิยายพงศาวดารคุณค่าที่เด่นที่สุดคือ กุศโลบาย ในการปกครองบ้านเมือง และยุทธศาสตร์ในการทำสงครามป้องกันประเทศของชนชาติรามธาธา ซึ่งบางครั้งไม่จำเป็นต้องใช้กำลังเข้าต่อสู้ ก็สามารถได้มาซึ่งชัยชนะ

ราชาธิราชให้ข้อคิดทางพุทธธรรมในเรื่องสรรพสิ่งไม่เที่ยง และสะท้อนความเป็นชนชาติมอญได้อย่างแจ่มชัด ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และภาษา

ราชาธิราชฉบับเล่มใหม่นี้ เป็นอีกหนึ่งผลงานของจุฑารัตน์ (มาลัย) ที่ถ่ายทอดออกมาด้วยสำนวนภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย และได้สอดแทรกทัศนคติเพื่อเพิ่มอรรถรสในการอ่าน ในแต่ละบทแต่ละตอนได้อย่างน่าสนใจ

คำนำ

ราชาธิราช เป็นเรื่องราวจากพงศาวดารของรามัญประเทศ ที่บันทึกเหตุการณ์การสู้รบ ระหว่างสองมหาอำนาจ คือ กรุงหงสาวดี (รามัญหรือที่เรียกกันทั่วไปว่ามอญ) กับ กรุงอังวะ (พม่า) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) พระยาอินทรอัศวราช พระภริมรัศมี และพระศรีภุริปริชา แปลและเรียบเรียงขึ้น เป็นวรรณคดีร้อยแก้วที่ได้รับการยกย่องทั้งในด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์

ราชาธิราช เริ่มเรื่องตั้งแต่กาลก่อน และเหตุที่มาของการก่อตั้งกรุงหงสาวดีของพระเจ้าฟ้ารั่ว (มะกะโท) ซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์พระเจ้าฟ้ารั่วแห่งกรุงหงสาวดี จนถึงในสมัยของพระเจ้าราชาธิราช พระมหากษัตริย์สำคัญพระองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่ทำให้กรุงหงสาวดีเจริญรุ่งเรืองสูงสุดและเข้มแข็งทาง

ด้านการทหารเป็นอันมาก ทำสงครามสู้รบกับกรุงอังวะตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชสมบัติ และถึงกาลสิ้นสุดในสมัยพระยาทะเล พระมหากษัตริย์พระองค์สุดท้ายแห่งรามัญประเทศก่อนเสียเอกราชให้แก่กรุงอังวะ

นอกจากความสนุกสนานแล้วคุณค่าที่เด่นที่สุดจากวรรณคดีเรื่องนี้คือกุศโลบายในการปกครองบ้านเมือง และยุทธศาสตร์ในการทำสงครามป้องกันประเทศของชนชาติมอญ ซึ่งบางครั้งไม่จำเป็นต้องใช้กำลังเข้าต่อสู้ก็สามารถได้มาซึ่งชัยชนะ นอกจากนี้ยังได้ข้อคิดทางพุทธธรรมในเรื่องสรรพสิ่งไม่เที่ยง

หากพิจารณาให้ลึกซึ้งในแต่ละบทตอน แต่ละเหตุการณ์ และแต่ละตัวละครแล้วจะพบว่ายังปรากฏข้อคิดและคติสอนใจอีกหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นความกตัญญู ที่แต่ละบุคคลพึงมีเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิต ความสมัคปรมาสามัคคีในการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดผลสำเร็จสูงสุด เป็นต้น

ราชาธิราช เป็นวรรณคดีที่สะท้อนความเป็นชนชาติมอญได้อย่างแจ่มชัดไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี ภาษา

ราชาธิราชฉบับเล่มใหม่นี้ เป็นอีกหนึ่งผลงานของจุฑารัตน์ (มาลัย) ที่ถ่านทอดออกมาด้วยสำนวนภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย และได้สอดแทรกทัศนคติเพื่อเพิ่มอรรถรสในการอ่านในแต่ละตอนได้อย่างน่าสนใจ หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะเป็นอย่างยิ่งสำหรับท่านผู้อ่านที่ต้องการทั้งสาระความรู้และความบันเทิง

เล่าเรื่อง ราชานิราช

บทที่ 1

ราชานิราช เป็นพงศาวดาร (เรื่องของเหตุการณ์เกี่ยวกับประเทศชาติหรือพระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของประเทศชาติ) ของชนชาติรามัญ (มอญ) ที่ถูกถ่ายถอดเป็นภาษาไทยโดย...พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กวีราชสำนัก 4 ท่านคือ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) พระยาอินทรอัศวราช พระภิกษุวิมลวิจิตร พระศรีภูริปริชา ช่วยกันแปลและเรียบเรียงขึ้นเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2328

เรื่องราวในราชาธิราชนั้นกล่าวถึงความยิ่งใหญ่เกรียงไกร
ของชนชาวมอญในสมัยโบราณ

เริ่มขึ้นว่า... สมัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงมี
พระชนม์อยู่นั้น เสด็จมายังป่าที่มีชื่อว่าป่าเมาะตะมะ ที่ป่าเมาะ
ตะมะนี้มีมหายักษ์ทั้งแปด มหายักษ์ทั้งแปดเห็นพระพุทธเจ้าทรง
ลักษณะงดงามหาที่สุดมิได้ มีรัศมีหกลีเลื่อมพรายแพรวเปลง
จากพระกายข้างละวาก็เกิดความเลื่อมใสทันที

มหายักษ์ทั้งแปดจึงเก็บใบพลวงมาแปดใบทำเป็นพัดาน
เอาหินสีขาวมาทำเป็นพระแท่น อาราธนาพระพุทธเจ้าให้เสด็จ
ประทับนั่งบนหินสีขาว

แล้วมหายักษ์ทั้งแปดจึงเก็บเอาผลพวมาทำเป็นน้ำอัฐบาน
(น้ำสำหรับดื่ม) ถวายพระพุทธเจ้า แล้วจึงเอาน้ำมนต์มาตามเป็น
ประทีปถวาย

พระพุทธเจ้าจึงตรัสพระธรรมเทศนาโปรดมหายักษ์ทั้ง
แปด...ยังมหายักษ์ทั้งแปดให้ตั้งอยู่ในสรวณาคมน์และศีลห้า
แล้วทรงทำนายว่า “ดูกรรมมหายักษ์...ผลานิสงส์ที่ท่านทั้งปวงได้
กระทำพุทธบูชาแก่ตถาคตในครั้งนี้จะให้ผลท่านให้ได้เสวย
ทิพยสมบัติ มนุษยสมบัติไปในอนาคต...นานไปท่านทั้งแปดจะ
ได้เกิดเป็นพระมหากษัตริย์ กอปรด้วยตบะเดชะอัน
ประเสริฐ...และป่าแห่งนี้จะมีพระมหากษัตริย์องค์หนึ่งเสด็จมาส
ร้างพระนครชื่อว่า เมืองเมาะตะมะ”

แล้วพระพุทธเจ้าก็เสด็จกลับชมพูทวีปไป ฝ่ายมหายักษ์ทั้ง
แปดครั้นสิ้นชีวิตแล้ว...ก็ไปเกิดเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์ ต่อ
มา...พระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งพระนามว่า พระเจ้าอลังคจอสู
ได้เสวยราชสมบัติในเมืองพุกาม (พม่า) พระเจ้าอลังคจอสูยก

ทัพลงมาตีเอาเมืองสะเทิมได้ให้กวาดเอาครัว (คน) ขึ้นไปไว้ ณ เมืองพุกาม แล้วพระองค์เสด็จไปประพาส ป่าปันทัน ถึงตำบลป่าเมาะตะมะเห็นภูมิประเทศเหมาะสมดี ควรที่จะสร้างเมืองได้ก็ทรงสร้างเมืองลงในสถานที่นั้น แล้วพระราชทานให้ อลิมามาง แยกข้าหลวงเดิมเป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะ

พระราชทานอำเภอขึ้นแก่เมืองเมาะตะมะนั้น...ทิศเหนือต่อกับเมืองตองปุ ทิศตะวันตกต่อบ้าน ทิศตะวันออกต่อกับเมืองไทย ทิศใต้ต่อกับเมืองสะเติง (สะเทิง)

แล้วพระเจ้าอลังคจอสุเสด็จกลับเมืองพุกาม

ต่อมา...พระเจ้าอลังคจอสุเสด็จทิวงคต (ตาย ปี พ.ศ. 630)

เจ้าจัดเวตติราชกุมาร โอรสของพระเจ้าอลังคจอสุได้เสวยราชสมบัติแทนพระบิดา ทรงพระนามว่า...พระเจ้าอนันทไชย พระเจ้าอนันทไชยมีพระราชโองการตรัสสั่งให้หาอลิมามาง อลิมามางขัดพระโองการไม่ขึ้นเข้าเฝ้า พระเจ้าอนันทไชยกริ้ว...ตรัสสั่งให้สมิงสีหสุรเสนา เป็นแม่ทัพถืออาญาสิทธิ์ (คือมีอำนาจเต็มในการสั่งทัณฑ์ทั้งหมดในการรบ) คุมพลยกไปตีเมืองเมาะตะมะ

เมืองเมาะตะมะแตก อลิมามางหนีไปเมืองหริภุญชัย

สมิงสีหสุรเสนาจึงให้อัตถุาพระยา รักษาเมืองเมาะตะมะไว้ แล้วนำทัพกลับพุกาม

ปี พ.ศ. 632 อลิมามางที่แตกหนีไปนั้นได้พวกพหลโยธาลาวเป็นอันมาก ยกมาตีเมืองเมาะตะมะคืน

และฆ่าอัตถุาพระยาตาย (บริเวณที่อัตถุาพระยาตายนั้น รามัญเรียกว่า เขาอัตถุาพระยามาเท่าทุกวันนี้)

ฝ่ายเทพบุตรซึ่งพระพุทธเจ้าทำนายครั้งเทพบุตรยังเป็น
มหายักษ์อยู่นั้น จุตินาเกิดเป็นบุตรมะปะนายชื่อว่า ...มะกะโท

มะปะนายเป็นพ่อค้าใหญ่ชาวรามัญ (มอญ) อยู่บ้านเกาะ
วาน แขวงเมืองเมะตะมะ มะกะโทมีน้องหญิงคนหนึ่งชื่อ...อุ่น
เรือน น้องชายถัดจากนางอุ่นเรือนชื่อ...มะกะตา

เมื่อมะกะโทอายุได้ 14-15 ปี บิดาก็ถึงแก่กรรม มะกะโทได้
สืบทอดการเป็นพ่อค้าจากพ่อคุณลูกหาบ 30 คน หาบลินค้าไป
ค้าขายที่เมืองสุโขทัย

ครั้งมาจะใกล้ถึงตำบลเขาปะเตวะ....ลูกหาบคนหนึ่งป่วย
มะกะโทจึงรับเอาหาบลูกหาบซึ่งป่วยนั้นมาหาบแทน เมื่อขึ้นไป
ถึงยอดเขานั้นมิใช่ฤดูฝน กลับเกิดพายุใหญ่ฝนตกฟ้าร้อง แล้ว
ฟ้าผ่าลงมาถูกคานซึ่งมะกะโทหาบหักลงจากบ่า มะกะโทเปลี่ยน
คานถึง 3 ครั้ง ฟ้าก็ผ่าหัก 3 ครั้ง จนหาบนั้นตกลงไปในเหว

มะกะโทตกใจยืนตะลึงอยู่กับที่...มองไปทางทิศตะวันออก
เห็นแสงอรุณสว่างขึ้น !

ครั้งเหลียวมองทิศตะวันตก...เห็นฟ้าแลบขึ้น เห็นเป็นวิมาน
และปราสาทราชมนเทียรปรากฏแก่ตามะกะโท ! มะกะโทจึงคิด
ในใจว่า นี่น่าจะเป็นलगบอกเหตุใหญ่เป็นแน่ เห็นลูกหาบทั้ง
ปวงมิได้เป็นอันตราย ก็คาดคะเนในใจว่า “ตัวกู่นี้เห็นจะมี
วาสนาในภพหน้า”

แล้วพาลูกหาบทั้งปวงไปถึงตำบลบ้านปะเตวะ พอดีเป็น
เวลาเย็นก็อาศัยพักค้างแรมที่หมู่บ้านนั้น ในหมู่บ้านนั้น มี
ผู้ใหญ่เป็นบัณฑิตผู้หนึ่งมีความรู้ในการทำนายนิมิต มะกะโทจึง
จัดหาของสักการบูชาอันสมควรแล้วไปหาบัณฑิตผู้นั้น...บอก
เล่านิมิตอันเป็นมหัศจรรย์ให้ฟังทุกประการ

บัณฑิตผู้นั้นจึงบอกแก่มะกะโทว่า “นิมิตของท่านนี้ใหญ่ หลวงนักษัตรพยากรณ์มากองสูงเพียง (เท่า) ศีรษะเมื่อใดแล้ว เราจึงจะทำนายให้แก่ท่าน”

มะกะโทคิดในใจว่า “ครั้งนี้เรามาในที่กัณดาร มีเงินอยู่แค่ 30 บาทจะทำประการใดดี”

ในขณะที่กำลังคิดอยู่นั้น ...พอดีมะกะโทหันไปเห็นจอมปลวกที่ขึ้นอยู่ใกล้ ๆ กัณนั้นสูงเทียมศีรษะ ก็เกิดปัญญา เอาเงิน 30 บาทวางบนจอมปลวก กระทำสักการบูชาแล้วบอกแก่บัณฑิตผู้นั้นว่า

“ข้าพเจ้ากระทำบูชาแล้ว”

บัณฑิตคิดในใจว่า “ชายคนนี้มีปัญญา ฉลาดในอุบายยิ่งนัก ควรที่จะมีบุญอยู่แล้ว” จึงทำนายว่า

“แต่นี้สืบไปภายหน้า หากไม่ต้องบ่าท่านแล้ว ซึ่งจะค้าขายสืบไปนั้นอย่าได้กระทำเลย เพราะหาเป็นประโยชน์ไม่...ท่านจงอาสาทำวพระยาเถิด...ซึ่งว่าเห็นทางทิศตะวันออกเป็นแสงอรุณสว่างขึ้นนั้น หมายถึงว่าจะมีพระมหากษัตริย์องค์หนึ่งในทิศตะวันออกจะอนุเคราะห์ท่านให้มียศศักดิ์เป็นประถมก่อน...และซึ่งว่าทางทิศตะวันตกส่ายฟ้าแลบและเห็นวิมานและปราสาทปรากฏแก่ตานั้น ท่านจะได้เป็นใหญ่ในทิศตะวันตก จะมีบุญญาธิการทรงศักดิ์दानุภาพเป็นอันมาก ท่านอย่าได้สงสัยเลย”

มะกะโทครั้งได้ฟังคำทำนายก็ยินดี...ลาบัณฑิตท่านนั้นแล้วพาขบวนลูกหาบยกออกจากหมู่บ้านมะเตวะเดินทางต่อไป พอถึงสุโขทัยก็ลูกหาบเที่ยวขายสิ่งของ ครั้นขายเสร็จแล้วก็ให้ลูกหาบหายทั้งปวงกลับไปยังเมืองเมาะตะมะ แต่ตัวมะกะโทนั้น

เชื่อคำทำนาย มิได้กลับ เทียวหาที่พึ่งที่จะสามารถผูกพันอาศัย
อยู่ด้วย จึงคิดว่า

“ถ้าเราจะไปฝากตัวอยู่ด้วยเสนาบดีผู้ใหญ่ บัดนี้เล่าก็ยังหา
ผ่านุงห่มที่ดีมิได้” จึงเข้าไปอาศัยอยู่ด้วยนายข้างของพระเจ้า
สุโขทัย มะกะโทอุตสาหะ (ขยัน) มิได้เกียจคร้าน ...ช่วยชำระ
(ล้าง) มูลข้างทอดหญ้าข้างทั้งกลางวันกลางคืนมิได้ขาด

นายข้างเห็นมะกะโทมีความอุตสาหะก็รักใคร่เป็นอัน
มาก...ได้รับพระราชทานเงินเดือนก็แบ่งปันให้มะกะโททุกครั้ง

อยู่มาวันหนึ่ง...พระร่วงเจ้า (กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยจะทรง
ได้รับสมญาพระนามว่า พระร่วงเจ้า ทุกพระองค์) เสด็จไป ณ
โรงช่าง ขึ้นทอดพระเนตรช่างพระที่นั่งอยู่บนเกย...ทรงเห็นมะกะ
โทกวาดหญ้าข้างอยู่จึงตรัสถามนายข้างว่า “อ้ายคนนี้เป็นบุตร
ของผู้ใด” นายข้างกราบทูลว่า “มะกะโทคนนี้เป็นบุตรรามัญ
เข้ามาอยู่ด้วยข้าพระพุทธเจ้า ช่วยทอดหญ้าข้างและชำระมูล
ข้าง มีความอุตสาหะเป็นอันมาก”

พระร่วงเจ้าทรงมีความเมตตาแก่มะกะโท จึงตรัสสั่งนาย
ข้างให้เลี้ยงดูมะกะโทไว้อย่าให้ขาดสน

ขณะทอดพระเนตรช่างอยู่นั้น...พระร่วงทรงคายสลา
(หมาก) ออกแล้วบัวนพระโอษฐ์ลงเหนือแผ่นดิน แผ่นดิน
กระจายออก...ปรากฏเบ้าเบ้าหนึ่งอยู่ตรงนั้น พระร่วงเจ้าจึงตรัส
ว่า “บุตรรามัญจงเก็บเอาเบ้านี้ไว้”

มะกะโทกราบถวายบังคม แล้วจึงเก็บเบ้าไว้ตามรับสั่ง

ครั้นพระร่วงเจ้าทอดพระเนตรช่างแล้วก็เสด็จกลับเข้าสู่
พระราชวัง มะกะโทได้เบ้าเบ้าหนึ่งก็ยินดีนัก คิดในใจว่า

“เรามาอยู่ทำราชการด้วยนายช่าง เพิ่งได้รับพระราชทาน
ในวันนี้ เบี้ยเบี้ยเดียวนี้จะทำอะไรดี อ้อ...เอาไปซื้อพันธุ์
ผักกาดมาปลูกไว้จะดีกว่า คิดเช่นนี้แล้ว...มะกะโทจึงเอาเบี้ยไป
ซื้อพันธุ์ผักกาด

เจ้าของพันธุ์ผักกาดว่า “เบี้ยของเจ้าเบี้ยเดียวนี้ เรามิรู้ที่จะ
ดวงพันธุ์ผักกาดให้อย่างไร”

(หมายความว่า...เบี้ย 1 เบี้ย คิดเป็นเงินจำนวนน้อยเกินไป
ไม่รู้จะดวงพันธุ์ผักกาดขายให้อย่างไร)

มะกะโทจึงว่า “เบี้ยของเราเบี้ยเดียวนี้ ..เราขอแค่พันธุ์ผัก
การติดนิ้วเดียวก็พอ”

เจ้าของพันธุ์ผักกาดคิดว่า ...พันธุ์ผักการติดนิ้วเดียวก็เป็น
จำนวนน้อยนิด...จึงยอมว่า “เอาเถิด”

มะกะโทก็เอานิ้วชุบน้ำลายและจิ้มลงในกระถายพันธุ์ผัก
กาดนั้น ทำให้ได้พันธุ์ผักกาดจำนวนมากพอสมควร

ฝ่ายเจ้าของพันธุ์ผักกาดก็สรรเสริญแต่ในใจว่า “บุตร
รามัญผู้นี้มีปัญญา ฉลาดนัก นานไปคงจะได้ดีอย่างแน่นอน”

พอได้พันธุ์ผักกาดแล้ว...มะกะโทก็ขุดดินทำแปลงสำหรับ
ปลูกผักกาดด้วยมูลช่าง...แล้วเอาพันธุ์ผักกาดปลูกไว้...หมั่น
รดน้ำดูแล จนผักกาดงอกงามดี

บทที่ 2

ครั้นพระร่วงเจ้าเสด็จมาทอดพระเนตรช้างอีกครั้งหนึ่ง..มะกะโท ก็เลือกเก็บผักกาดที่ปลูกไว้ เอาต้นที่สมบูรณ์อวบงามมาชำระล้างมูลดินจนสะอาด แล้วจึงขอยืมโต๊ะพานนายช้างมาใส่ผักกาดนำเข้าถวายพระร่วงเจ้า

พระร่วงเจ้าตรัสถามว่า “เอ็งได้ผักกาดนี้มาแต่ไหน”

มะกะโทกราบทูลว่า “เบี้ยซึ่งพระองค์พระราชทานข้าพระพุทธเจ้าเบี้ยหนึ่งนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเอาไปซื้อพันธุ์ผักกาดมาปลูกจึงได้ผักกาดนำมาทูลเกล้าฯถวาย”

พระร่วงเจ้าได้ฟังดังนั้นก็ทรงดำริ (คิดในใจ) ว่า “บุตร
รามัญน้อยนี้มีความฉลาด มีความเพียร ควรจะเอาไปเลี้ยงใกล้
เรา” จึงตรัสแก่นายช่างว่า

“บุตรรามัญน้อยนี้เราจะขอไปเลี้ยงไว้”

นายช่างก็ถวายมะกะโทไปแก่พระร่วงเจ้า พระร่วงเจ้าจึง
มอบมะกะโทให้ไปอยู่ด้วยหัวป่าพ่อครัว

มะกะโทครั้นไปอยู่กับพ่อครัวก็ได้เกียจคร้าน ยังคง
ทำงานอย่างขยันขันแข็ง เป็นที่พอพระทัยของพระร่วงเจ้ายิ่ง
นัก...จึงทรงพระกรุณาโปรดตั้งให้มะกะโทเป็นขุนวัง มอบให้
ดูแลราชการทั้งในและนอกพระราชวัง

พระร่วงเจ้าทรงเมตตาตามะกะโทดุจหนึ่งบุตรในอุทร (ลูกแท้
ๆ)

มะกะโทเองก็ทำราชการอย่างขยันขันแข็งเอาใจใส่อย่างดี
ยิ่ง มีความอุตสาหะรักษาพระองค์ (พระร่วงเจ้า) กลางคืนเป็นก
กลางวัน (น่าจะหมายถึงทำหน้าที่รักษาพระองค์อย่างองครักษ์ใน
เวลากลางคืนด้วย)

พระร่วงเจ้ายิ่งทรงเมตตามากขึ้น...ข้าราชการน้อยใหญ่ทั้ง
ปวงก็มีความรักใคร่และยำเกรงต่อมะกะโทซึ่งเป็นขุนวังเป็นอัน
มาก

อยู่ต่อมา...มีหนังสือมาถึงเมืองสุโขทัยบอกว่า...

กองทัพแขกชวาแยกมาตีหัวเมืองซึ่งขึ้นแก่เมืองสุโขทัย ขอก
กองทัพเมืองสุโขทัยไปช่วย ด้วยข้าศึกมีกำลังใหญ่หลวงนัก ถ้า
ข้าเห็นจะเสีย(เมือง) เป็นแน่ ข้าพเจ้าทั้งปวงก็จะต้องตกเป็น
เชลยแก่ข้าศึก

พระร่วงเจ้าจึงยกทัพบกทัพเรือเสด็จไปช่วยด้วยพระองค์
เอง

ฝ่ายขุนวัง (มะกะโท) นั้นอยู่เฝ้าเมืองสุโขทัยมีอำนาจบังคับ
กิจการทั้งปวง ไม่มีใครใหญ่กว่า สามารถเข้านอกออกใน
พระราชวังได้ตลอดเวลา จึงทำให้พบกับเจ้าหญิง เทพสุดาสร้อย
ดาว พระราธิดาของพระร่วงเจ้า

ทั้งสองมีบุพเพสันนิวาสุศลต่อกัน...จึงเกิดความรัก
ขึ้น...ขุนวังก็ลอบกระทำสังวาสด้วยพระราธิดา

แต่...ความลับไม่มีในโลก

เรื่องที่ทั้งสองลอบได้เสียกันลือไปถึงหูของพระยาเจ้าโล้ซึ่ง
เป็นมิตรกันกับขุนวัง พระยาเจ้าโล้คิดว่า...ขนาดตนเป็นเพื่อน
กับมะกะโทยังได้รู้ข่าวเล่าลือ แล้วคนอื่นมีหรือจะไม่รู้! พระยา
เจ้าโล้จึงบอกกับมะกะโทว่า

“ท่านทำการครั้งนี้ผิด หากสมควรไม่...ถ้าทราบถึง
พระเจ้าอยู่หัว ท่านก็จะถึงแก่ความตาย...ท่านอย่าพึ่งกระทำ
ความชั่วต่อไปเลย”

ครั้นมะกะโทได้ทราบความดังนั้นก็นำไปปรึกษาพระธิดา
เทพสุดาสร้อยดาว พระราธิดาเทพสุดาสร้อยดาวก็กลัวพระ
ราชอาญา จึงตกลงปลงใจที่จะพากันหนี

พระราธิดาจึงจัดแจงแพพรพรรณนุ่งห่มและข้าวของเงินทอง
อันมีค่าเป็นจำนวนมาก รู้กันกับตำรวจวัง 70 คน และไพร่ไทย
ซึ่งเชื่อถือได้ (สำหรับมะกะโท) อีก 100 เศษ

เมื่อนัดแนะกันเป็นอันดีแล้ว...มะกะโทก็พาเจ้าหญิงเทพ
สุดาสร้อยดาวขึ้นช้างพังตัวหนึ่ง กับคนกว่า 170 คนหนีไปทาง
ป่ากาะ

พอถึงแดนต่อแดน (ระหว่างรามัญกับสุโขทัย) แล้ว...มะกะ
โทคิดถึงบุญคุณของพระร่วงเจ้า จึงบ้าย (หัน) หน้ามาทิศเมือง
สุโขทัยกราบถวายบังคมพระร่วงเจ้าลงกับแผ่นดินแล้วเขียน
หนังสือบอกเหตุที่เกิดอัศจรรย์แต่หลังไว้ทุกประการ ... แล้วพา
พระราชธิดากับไพร่พลเดินทางต่อไป

ฝ่ายพระร่วงเจ้าครั้งเสด็จกลับสุโขทัย รู้เรื่องมะกะโทพา
พระราชธิดาหนีก็ตรัสสั่งให้กองทัพยกไปตาม กองทัพยกไปถึง
แดนต่อแดน พบหนังสือที่มะกะโทเขียนไว้ นั้น ก็นำกลับมาถวาย
พระร่วงเจ้า พระร่วงเจ้าทรงให้อ่านหนังสือ นั้น ซึ่งมีความว่า...

ข้าพระพุทธเจ้ามะกะโทขอกราบลงกับพื้นพสุธา จงเป็นสักขี
ทิพยญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบถวายบังคมฝ่าพระบาท
พระเจ้าอยู่หัวแล้ว

ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบทูลไว้ให้ทราบใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาท ด้วยเดิมเหตุเมื่อข้าพระพุทธเจ้าจะมาสู่พระบรม
โพธิสมภารนั้น...ข้าพระพุทธเจ้าเป็นพ่อค้าคุมลูกหาบ 30 คนมา
ค้าขาย ถึงตำบลเข้าปะเตวะ ลูกหาบคนหนึ่งป่วย ข้า
พระพุทธเจ้าจึงเข้ารับหาบแทน แล้วหาบขึ้นไปบนภูเขา ทันใด
นั้นบังเกิดเป็นอัศจรรย์ มิใช่แว่นตฤดูก็บันดาลให้ฝนตก อสนี
(สายฟ้า) ผ่าถูกคานที่ข้าพระพุทธเจ้าหาบนั้นหักลงถึง 3 ครั้ง

แล้วข้าพระพุทธเจ้าแลไปเบื้องบูรพทิศ (ทิศตะวันออก) เห็น
แสงพระอาทิตย์สว่างขึ้น ครั้นแลมาข้างประจิมทิศ (ทิศตะวันตก)
ก็เห็นเป็นปราสาทราชมณเทียร

ข้าพระพุทธเจ้าจึงไปให้ผู้รู้ทำนาย ผู้รู้ทำนายว่า...ซึ่งเห็นแสงสว่างในบุรพาทิศนั้น คือพระองค์จะได้ทำนุบำรุงข้าพระพุทธเจ้าเป็นประถม ซึ่งว่าเห็นข้างประจิมทิศเป็นปราสาทราชมณเฑียรนั้น ภายหลังข้าพระพุทธเจ้าจะได้เป็นใหญ่ในทิศตะวันตก

บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้ทำการทูลจรด ลอบลักพาพระราชธิดาของพระองค์มา ทำให้เคืองฝ่าพระบาทนั้น...โทษข้าพระพุทธเจ้าผิดหนักหนา ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานโทษพระองค์จงให้อภัยโทษแก่ข้าพระพุทธเจ้าครั้งหนึ่งเถิด

ครั้งพระร่วงเจ้าแจ้งให้หนังสือนั้นแล้ว...มีดำริว่า มะกะโทคนนี้นานไปจะได้เป็นใหญ่ในเมืองมอญ จะได้สืบราชประยูรวงศ์ กษัตริย์ไปภายหน้า

ก็มีได้ทรงพระพิโรธขัดเคือง จึงออกพระโองการประสาทพระพรให้แก่มะกะโทว่า “จงให้ไปเจริญที่ชายุสวัตต์ตามนิมิตนั้นเถิด.

ฝ่ายมะกะโตนั้นพาพระราชธิดาและผู้ติดตามไปอยู่บ้านเดิมของบิดา ที่เกาะวาน (บ้านนั้นจึงได้ชื่อว่ามะกะโทตราบเท่าทุกวันนี่) ครั้นมะกะโทกลับมาอยู่บ้านแล้ว...บรรดาญาติพี่น้องและชาวบ้านต่างมาประชุมกันชมบุญมะกะโทว่า

“มะกะโทไปแต่คนเดียวบัดนี้ได้พระราชธิดาพระร่วงเจ้าแห่งสุโขทัยมาเป็นภรรยา และได้ทหารมาอีกเป็นอันมาก” ชาวบ้านจึงพากันนับถือมะกะโทว่า...เป็นคนมีวาสนาบารมีมาก มะกะโทจะว่ากล่าวสิ่งใดก็สิทธิ์ขาดกว่าแต่ก่อน

ครั้นต่อมา...มารดาของมะกะโทถึงแก่กรรม มะกะโทและญาติพี่น้องทั้งปวงปลงศพมารดาของมะกะโทเสร็จแล้ว...มะกะโทก็ปรึกษาญาติพี่น้องทั้งปวงว่า

อลิมามางเจ้าเมืองเมาะตะมะนี้มีอิสริยยศใหญ่หลวงนักสมควรจะผูกสัมพันธ์เป็นมิตรต่อกันไว้ จะได้เป็นที่พึ่งสืบไป บัดนี้มีมารดาก็หาบุญไม่แล้ว...นางอุ้นเรือนน้องสาวเรานี้มีรูปร่างอँगาม กอปร (ประกอบ) ด้วยกิริยามารยาท ทั้งฉลาดเฉลียวอยู่ และเจริญวัยสมควรจะมีเหย้ามีเรือนแล้ว เราคิดว่าจะใคร่ปลุกฝัง (ยก) นางอุ้นเรือนน้องสาวเราให้แก่อลิมามาง ท่านทั้งปวงจะเห็นประการใด

ฝ่ายญาติพี่น้องนั้นก็เห็นด้วย

มะกะโทจึงให้จัดของกำนัล แล้วแต่ง (เขียน) หนังสือให้คนถือไปถึงอลิมามางว่า...

ข้าพเจ้ามะกะโทมีใจรักดีต่อท่าน จะยกนางอุ้นเรือนผู้เป็นน้องสาวให้เป็นหญิงบำเรอเท่า (น่าจะเป็นนางสนม) ของท่าน

ครั้นอลิมามางได้แจ้งในหนังสือดังนั้นก็มีความยินดีนัก จึงให้เงินทองเสื้อผ้าเป็นรางวัลแก่ผู้ถือหนังสือโดยสมควร ครั้นจะรอให้เห็น (นางอุ้นเรือน) ต่อวันดีคืนดีเมื่อไปรับตัวมานั้นไม่ทันใจปรารถนา...อลิมามางจึงปลอมตัวลงเรือแห่ไปถึงหน้าบ้านมะกะโท

มะกะโทเห็นอลิมามางที่ปลอมตัวมาก็รู้ว่าเป็นใคร (อลิมามางเป็นแขกย่อมแตกต่างจากคนมอญอย่างสังเกตเห็น)...จึงแสวงให้นางอุ้นเรือนลงมาอาบน้ำที่หาดทรายพร้อมด้วยหญิงสาวใช้สองสามคน (คงคัดเอาแต่หญิงสาวใช้ที่สวยงามน้อยกว่านางอุ้นเรือน)...หวังจะให้ อลิมามางเห็น และเป็นไป

ตามแผนของมะกะโท พออลิมามางได้เห็นนางอุ่นเรือนวันนั้นก็เกิดความรักใคร่ในตัวนางอุ่นเรือนยิ่งนัก ครั้นอลิมามางกลับไปถึงเมืองเมาะตะมะแล้ว ก็จัดเรือศิระชะระเซ้ แต่งคนให้ไปรับนางอุ่นเรือนมาอยู่กินด้วย

พอชาวบ้านทั้งปวงรู้ว่า...อลิมามางขอนางอุ่นเรือนไปเป็นภรรยา ก็นับถือมะกะโทว่าเป็นพี่เมียเจ้าเมือง พวกนั้นมาเป็นพรรคพวกบ่าวไพร่ของมะกะโทเป็นอันมาก

และยิ่งมากขึ้น...มากขึ้นทุกที จนอลิมามางชักจะระแวงแคลงใจด้วยคิดว่า...

”มะกะโทนี่เป็นคนหยาบช้า ไม่มีความซื่อสัตย์ ไม่ซื่อตรง...ไปอยู่ด้วยพระเจ้าสุโขทัย (พระร่วงเจ้า) พระเจ้าสุโขทัยทรงพระเมตตาชุบเลี้ยงให้ได้ดีแล้ว กลับลักพาพระราชธิดามาอีกเล่า...บัดนี้คนทั้งปวงนับถือว่าเป็นพี่เมียเราพากันเข้าหาพึ่งพาเป็นอันมาก นานไปจะเป็นเสี้ยนหนามศัตรูของเราได้...เราจะละไว้ไม่ได้ จะต้องฆ่ามะกะโทเสีย...แต่จะฆ่าโดยตรงนั้นไม่ควร คนทั้งปวงจะนิินทา...และพรรคพวกของมะกะโทก็มีมาก เพื่อจะไม่สำเร็จ...ทางที่ดีควรจะฆ่าด้วยกลอุบาย”

จึงเรียกคนสนิทมาสั่งว่า

“จะให้เจ้าไปลวงมะกะโทไปกินเลี้ยง แล้วฆ่าเสีย...เจ้าจงไปปลุกโรงใหญ่ไว้ที่กลางหาดทรายตองลอย แล้วเอาอาวุธฝังไว้ในหาดทรายให้พร้อม...ถ้าเห็นพวกมะกะโทดื่มสุราเมาสิ้นแล้ว จงให้ทหารของเราจับฆ่าเสียให้หมด”

คนสนิทรับคำสั่งแล้วก็จัดแจงออกมาบอกกันทำตามที่อลิมามางสั่งทุกประการ

ฝ่ายนางอ่อนเรือนน้องสาวของมะกะโทรู้เรื่องเข้าก็ลอบมีหนังสือลับใช้คนนำไปแจ้งมะกะโท ในหนังสือมีใจความว่า...

“อลิมามางคิดจะฆ่าพี่ ถ้าเขาให้คนเชิญไปกินเลี้ยง อย่าได้ไป” มะกะโทครั้งแจ้งดังนี้แล้ว ก็คิดว่า “อลิมามางเป็นน้องเขยเราแล้ว กลับคิดทำร้ายเราอีก...เราเองก็ไม่ได้ผิดอะไร จะนิ่งยอมตายเพราะรู้แพ้เล่ห์กลก็เป็นที่ยอภัยคนนัก...เราต้องช้อนกลฆ่าอลิมามางเสีย”

มะกะโทจึงให้ตีมิดเห็บขึ้น แล้วจึงเรียกทหาร 70 คนมาพร้อมกัน...บอกเนื้อความตามหนังสือที่น้องสาวบอกมาทุกประการ แล้วแจกมิดเห็บให้ทหารคนละเล่ม

ฝ่ายอลิมามางเมื่อเตรียมการเสร็จ ก็ใช้คนมาแจ้งมะกะโทว่า...วันการบุญให้เชิญไปกินเลี้ยง มะกะโทจึงบอกแก่คนใช้นั้นว่า...”ท่านจงไปก่อนเถิด เราจะตามไปภายหลัง”

พอคนใช้นั้นกลับไปแล้ว..มะกะโทก็ให้ทหารทั้ง 70 คนแต่งตัวเห็บมิดเห็บช้อนไปด้วยคนละเล่ม แล้วสั่งว่า

“ถ้าอลิมามางเลี้ยงสุราเมื่อใด ให้กินแต่น้อย อมไว้แล้ว บ้วนทิ้งเสีย อย่าให้พวกของอลิมามางเห็น ให้พวกเขากินเหล้าจนเมา...ถ้าเราว่า “มัจจะ” ให้งดอยู่....ถ้าเราว่า “มุงซุง” ให้กินข้าว ถ้าเราว่า “มอบชอบ” เมื่อใดให้เข้าตะลุมบอนแทงอลิมามางและพวกเสียให้หมดสิ้น... อัญญาญาณ 3 ประการนี้ พวกท่านจงจำให้มั่น”

สั่งกำชับทหารทั้งปวงเสร็จสิ้นแล้ว ก็พากันไปยังโรงหาดทรายตองลอย

ฝ่ายอลิมามางเห็นมะกะโทก็ทำเป็นยินดี ออกมาต้อนรับมะกะโทพาเข้าไปนั่งทำที่สนทนาด้วยกัน โดยไมตรี แล้วอลิมามางก็

ให้ยกพานแป้งกระแจะน้ำดอกไม้ออกมาให้มะกะโท และยกของ
เลี้ยงมาจะให้มะกะโทกิน

พวกมะกะโทและพวกอลิมามาก็พากันกินสุราและเลี้ยงดู
กันเป็นอลวน แต่...พวกที่ดื่มสุราจริงมีแต่พวกของอลิมามามาง
ส่วนพวกมะกะโทนั้นอมสุราที่ละน้อยแล้วบ้วนทิ้งเสีย ทำอาการ
ดูจเมมาแล้วอาเจียนถ่มน้ำลาย...ทำตามที่มะกะโทสั่งทุกประการ

ครั้นน้ำขึ้นครึ่งฝักจะใกล้ท่วมหาดทรายตองลอยและน้ำใน
คลองนั้นท่วมหลังข้าง...มะกะโทก็เอ๋อเป็นสัญญาณว่า...มุงชุง.
คนของมะกะโททั้งปวงก็งดสุราเสียแล้วชวนกันกินข้าว พอคน
ทั้งปวงกินข้าวแล้ว มะกะโทก็ว่า...มัจฉะ คนของมะกะโทก็
ระมัดระวังตัวคอยพร้อมอยู่

ครึ่งเห็นทหารทั้ง 70 คนของมะกะโทพร้อมแล้ว มะกะโทก็
ว่า ... มอบขอบ

ทหารทั้ง 70 คนก็บุกขึ้นซักมีเหน็บเข้าตะลุมบอนแทงพวก
ของอลิมามางซึ่งเมาสุราอยู่นั้นตายสิ้น

อลิมามางเห็นท่าไม่ดีก็ขึ้นขี่ข้างพังหนีลงข้ามคลองตอง
ลอยแต่...ขณะนั้นน้ำในคลองได้ขึ้นสูงท่วมหลังข้าง ข้างว่ายนน้ำ
ไปไม่พ้น พวกมะกะโทจึงตามทัน...จับอลิมามางได้ก็ฆ่าเสียใน
ที่นั้น

(บริเวณที่อลิมามางถูกฆ่า จึงได้ชื่อว่า...พตอลิมามาง และ
คลองที่อลิมามางจะหนีข้ามนั้นได้ชื่อว่า...คลองตองนางลอยแล)

บทที่ 3

ปี พ.ศ. 1824 มะกะโทชนะอลิมามาได้เมืองเมาะตะมะ แล้วปูนบำเหน็จแก่ท้าวท้าวท้าวตามสมควร ให้ยศศักดิ์แต่งตั้งเป็นขุนนางใหญ่น้อยตามความดีความชอบ ความสามารถ แล้วให้ตรวจตราจัดแจงบ้านเมืองให้สมณชีพราหมณ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ และคนทั้งปวงมาประชุมพร้อมกัน มะกะโทจึงประกาศแก่คนทั้งปวงว่า

“ตัวเราเป็นพี่เมียอลิมามา...มิเคยคิดประทุษร้ายต่ออลิมามา แต่... อลิมามา กลับใช้กลอุบายให้ไปลวงเรามา จะฆ่าเราเสีย ด้วยหาสาเหตุไม่ได้... อลิมามา คิดมิชอบก็ถึงแก่ความตายเอง...บัดนี้ แผ่นดินเมาะตะมะเป็นสิทธิ์ของเรา

เราจะตั้งศาลาใหญ่ศาลาหนึ่ง สำหรับสมณพราหมณาจารย์ อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงไปมาอาศัย ให้อยู่ทราบเท่าสิ้นแผ่นดิน (เรียกว่า...พอยึดเมืองได้ก็ใช้นโยบายเอาใจประชาชน)

สมณพราหมณาจารย์และคนทั้งปวงต่างเห็นด้วย มะกะโท จึงให้ปลูกศาลาใหญ่ลงไว้ในท่ามกลางเมือง และมะกะโทก็ ปกครองเกาะตะมะด้วยความเมตตา

อยู่ต่อมา..มะกะโทคิดจะสร้างเมือง (คงจะหมายถึง ปราสาทราชวัง จึงให้ชุมนุมสมณพราหมณาจารย์และชาวบ้าน ทั้งปวงมาพร้อมกัน แล้วมะกะโทจึงว่าแก่ราชาปุโรหิต ขะเจียง สมิตราอาจารย์และทะเลเคมหาสมิตรว่า

“ท่าน โหราผู้ใหญ่ทั้งสามคน...บัดนี้เราคิดจะสร้าง เมือง...ท่านจงหาฤกษ์ที่จะสร้างเมืองขึ้นเป็นราชธานี”

โหราทั้งสามคนหาฤกษ์ตามที่มะกะโทสั่ง ครั้นได้ฤกษ์ แล้ว...มะกะโทก็ไพร่พลทั้งปวงแผ้วถางแผ่นดินให้ราบเสมอ ใน การปราบแผ่นดิน (แผ้วถาง) นั้น...

ได้เลือดตัวหนึ่ง...โหราทำนายว่า เมืองเราจะมีอำนาจมากดุจ หนึ่งเลือด แต่ทว่าจะเกิดการสงคราม

ได้งูเหลือมตัวหนึ่ง..โหราทำนายว่า เมืองเราจะมีเป็นท่า ลำภา ประกอบไปด้วยเศรษฐีพ่อค่านายวานิชย์ไปมาค้าขาย เป็นอันมาก

ได้ไขนกกยุงรังหนึ่งแม่ฟักอยู่...โหราทำนายว่า เมืองนี้นานไป จะได้ช้างเผือกผู้เชือกหนึ่ง

มะกะโทฟังคำทำนายต่าง ๆ แล้วจึงว่า

“ซึ่งจะเกิดการสงครามไปเบื้องหน้านั้น ท่านทั้งหลายอย่า ได้สะดุ้งตกใจ ไว้เป็นธุระแห่งเรา เราก็คือชายเชื้อชาติทหาร จะ กลัวอันใดกับข้าศึก...ซึ่งทำนายว่าจะได้ช้างเผือกผู้เชือกหนึ่งนั้น

เรายินดีนัก จะได้เป็นพาหนะอันประเสริฐ เป็นนิมิตมหัศจรรย์แก่
บารมีเรา จะเป็นศรี (สิริมงคล) พระนครนี้”

ครั้งปราบแผ่นดินเสมอแล้ว... โหราชื่อราชาปุโรหิตจึงให้
แต่งเครื่องพลีกรรมบวงสรวงเทพยดาตามประเพณี มะกะโทจึง
คิดว่า

“จะให้สร้างปราสาทโดยควร ...ตัวเราก้ยังหาหนามมิได้ จำ
จะให้ดูการไว้ก่อน...และจะแต่งเครื่องมงคลราชบรรณาการให้
ทูตานุทูตจำทูลสาส์นไปขอพระนามต่อสมเด็จพระร่วงเจ้า
ก่อน....ด้วยพระองค์เป็นกษัตริย์อันสูงส่งและได้มีพระเดช
พระคุณชุบเลี้ยงเรามา...ถ้าพระองค์ประสาทนามและเครื่องราช
กกุธภัณฑ์ (เครื่องหมายความเป็นราชาธิบดี) มาให้เราแล้วเมื่อ
ใด เราจึงจะทำปราสาทขึ้น”

คิดดังนี้แล้ว...มะกะโทก็จัดเครื่องราชบรรณาการกับ
ทองคำ 50 ตำลึง ..แต่งตั้งให้สมิงมะกับละคิด เป็นราชทูตจำทูล
พระราชสาส์นกับไพร่พลร้อยเศษคุมเครื่องราชบรรณาการไปยัง
สุโขทัย

พระราชสาส์นนี้มีใจความว่า...

“ข้าพระพุทธเจ้าผู้ชื่อว่ามะกะโท ผู้เป็นข้าสมเด็จพระ
พระพุทธเจ้าอยู่หัวพระเดชเดชาปกเกล้าฯ ชุบเลี้ยง พระเดช
พระคุณหาที่สุดมิได้ และข้าพระพุทธเจ้ากระทำผิดกลัวพระราช
อาญา พาพระราชธิดาของพระองค์หนีไป พระเดชเดชานุภาพ
ของพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐปกแผ่คุ้มครองอยู่
หาอันตรายมิได้ด้วยกันทั้งสอง (คือมะกะโทกับเจ้าหญิงเทพสุดา
สร้อยดาวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข)

บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้เมืองเมาะตะมะแล้ว ยังหาเครื่องราช
บริโภคและนามมิได้...ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบถวายบังคม
บาทยุคลมาให้แจ้ง ของพระองค์โปรดประสาธนามและเครื่อง
กกุธภัณฑ์ให้เป็นศรีสวัสดิ์มงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้า ข้า
พระพุทธเจ้าทั้งสอง (หมายถึงมะกะโทและเจ้าหญิงเทพสุดา
สร้อยดาว) จะได้อยู่เย็นเป็นสุข เพราะพระเดชเดชาานุภาพสืบไป

บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าแต่งให้สมิงมะกับละคิดคุมเครื่องมงคล
ราชบรรณาการขึ้นมาทูลเกล้าฯ ถวาย

ครั้นสมิงมะกับละคิดและไพร่พลคุมเครื่องราชบรรณาการ
ไปถึงเมืองสุโขทัย พระร่วงเจ้าเบิกสมิงมะกับละคิดเข้าไปเฝ้า
ครั้งพระร่วงเจ้าแจ้งในพระราชสาส์นแล้ว...ก็ทรงมีพระทัยยินดี
แต่ดำริว่า

เราจะประสาธนามให้แก่มะกะโทเป็นกษัตริราชตามที่มี
พระราชสาส์นขอมานั้น เราก้ยังตะขิดตะขวงใจอยู่

“มะกะโทแต่ก่อนนั้นอาศัยเรา แล้วทำความผิดคิดกลัว พา
พระราชานี้ไปยังประเทศเมืองมอญ...บัดนี้มะกะโทได้ราช
สมบัติในเมืองเมาะตะมะ แล้วมาอ่อนน้อมขอพระนาม
จะนี้...ท่านทั้งปวงจะเห็นเป็นประการใด”

มุขมนตรีทั้งปวงกราบทูลว่า

“ซึ่งตรัสปรึกษาทั้งนี้ พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ อันมะกะ
โทผู้นี้เคยเป็นข้าอยู่ใต้ละอองธุลีพระบาท ทรงพระมหากรุณาชุบ
เลี้ยงมาแต่ก่อนก็จริง แต่ว่ามะกะโทมีสมภารบุญบารมีเป็นอัน
มาก แล้วก็ได้นิमितอันประเสริฐ มีกุศลสมภารบารมีได้อบรมไว้
กับพระราชธิดาของพระองค์ในกาลก่อนแล้ว ขอพระองค์จง

พระราชทานพระนามกับเครื่องราชกกุธภัณฑ์ให้แก่มะกะโทจึงจะควร”

พระร่วงเจ้าจึงตรัสว่า “ซึ่งท่านทั้งปวงให้คำปรึกษานี้ก็ชอบแล้ว แล้วจึงตรัสสรรเสริญบารมีมะกะโทว่า มะกะโทนี้มีบุญดุษหนึ่งร่วงตกลงมาจากฟ้า”

ครั้งจะพระราชทานพระนามตามภาษารามัญ ฝ่ายมะกะโต้นั้นก็หาเชื้อสายมิได้ จึงพระราชทานนามโดยภาษาไทย ตามนิมิต (ของมะกะโท) ลงในแผ่นพระสุพรรณบัฏ ทรงพระนามว่า...พระเจ้าฟ้าร่วง

แล้วพระราชทานเครื่องราชกกุธภัณฑ์ทั้ง 5 คือ ...เศวตฉัตร มงกุฎ พระขรรค์ พัดวาลวิชนี ฉลองพระบาท (รองเท้า) ทอง อีกทั้งเครื่องราชบริโภคเป็นอันมาก

ตรัสสั่งให้อำมาตย์ สมิงมะ และละคิดเดินทางถึงเมืองเมาะตะมะแล้ว...ก็พากันไปเฝ้ามะกะโท

อำมาตย์ของสมเด็จพระร่วงเจ้าถวายพระนามแผ่นพระสุพรรณบัฏกับเครื่องราชกกุธภัณฑ์แก่มะกะโท

ฝ่ายมะกะโทรับพระราชทานแล้ว ก็บาย (หัน) หน้าต่อบุรพาทิศ (ทิศตะวันออกอันเป็นที่ตั้งเมืองสุโขทัย) ยกพระหัตถ์ขึ้นถวายบังคมสมเด็จพระร่วงเจ้า ด้วยความยินดียิ่งนัก แล้วให้โหราฤกษ์ปลุกปราสาท

โหรก็ถวายฤกษ์...เป็นวันพฤหัสบดี เดือน 6 แรม 3 ค่ำ พุทธศักราช 1829 นักษัตริฤกษ์ยี่สิบสอง เป็นราชาฤกษ์นั้น จะมีหญิงมีครรภ์แปดเดือนเดินมาเป็นนิมิตได้ฤกษ์เอาเสาลงหลุม

ครั้นถึงวันฤกษ์... มุขมนตรีและคนทั้งปวงก็พร้อมกัน
คอยท่าฤกษ์และนิมิต อยู่ถึงเวลากลางวันหญิงมีครรภ์คนหนึ่ง
เดินมาริมหลุม ... คนทั้งปวงพร้อมกันว่า

“ได้ฤกษ์แล้ว”

แล้วปลักหญิงคนนั้นลงในหลุม แล้วจึงยกเสาปราสาทนั้น
ลงหลุม (นี่เป็นความเชื่อในสมัยนั้น) โลहित (เลือด) ของหญิงนั้น
กระเด็นขึ้นมาเป็นงู 8 ตัว... งู 7 ตัวตายในสถานที่นั้น ...แต่ตัว
หนึ่งเลื้อยไปทางทิศตะวันตก โหราทำนายว่า

เมืองนี้จะยังเกิดกษัตริย์ 8 พระองค์ จะทิวงคต (ตาย) ใน
เมืองนี้ 7 พระองค์ แต่พระองค์หนึ่งนั้นไปทิวงคตฝ่ายตะวันตก

ครั้นสร้างปราสาทสำเร็จแล้ว มะกะโทจึงให้โหราพฤตมา
ตย์ตั้งพระราชพิธีราชาภิเษกรับพระนาม ซึ่งสมเด็จพระร่วงเจ้า
พระราชทานมานั้น....ทรงพระนามว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว

แต่ชาวมอญเมืองเมาะตะมะทั้งปวงเรียกพระองค์
ว่า...พระเจ้าวาโรตะละโตยเจริญภูษะตาน...เป็นปฐมกษัตริย์แห่ง
เมาะตะมะ

เมืองหงสาวดี หรือเมืองพะโค่นั้น เวลานั้นยังเป็นส่วยขึ้นแก่
เมืองพุกาม (พม่า) (พะโคหรือหงสาวดีนั้นเป็นเมืองที่มีประชาชน
เป็นชาวมอญ แต่ขณะนั้นเป็นเมืองขึ้นของพม่า)

คนในเมืองพะโค่นั้นต้องเข้าเดือนออกเดือน คือ..เข้าไป
เป็นแรงงานให้พม่าที่พุกาม 1 เดือน แล้วออกมาอยู่บ้านที่พะโค
1 เดือน (โดยประมาณ)

มีชามอมญคนหนึ่งชื่ออชมะมอญ เป็นลูกชาวบ้านมุขิเขต ออกบวชเป็นสามเณรอยู่วัด อยู่มาวันหนึ่ง...สามเณรอชมะมอญ ไปนั่งเบา (ปัสสาวะ) บนศิลา (หิน) ศิลา นั้นทะลุลงไป

อาจารย์เห็นก็ทำนายว่า...สามเณรนี้จะมีบุญ

ต่อมาสามเณรลาอาจารย์สึก แล้วไปได้ลูกสาว มตะหยอก เป็นภรรยา จึงทำหนังสือสัญญาไว้แก่พ่อตาว่า...

ลูกเขยอยู่บ้าน พ่อตาไปเข้าเดือน พ่อตาเข้าเดือน ลูกเขย อยู่บ้าน แล้วส่งหนังสือให้พ่อตา

พ่อตาเป็นคนขেলা (โง่) อ่านถึง 2 ครั้ง 3 ครั้ง ก็ยังไม่นึก อะใจ...เก็บหนังสือไว้แล้วก็ไปเข้าเดือน

ครั้งพ่อตาออกเดือนมาอยู่บ้าน...พอถึงกำหนดจะต้องไป เข้าเดือนอีก...ก็ว่าแก่อชมะมอญว่า

“ทีนี้ถึงตาเจ้าแล้ว...ไปเข้าเดือนเถิด”

อชมะมอญจึงว่า ให้เอาหนังสือสัญญามาดู

พ่อตาจึงคิดแต่ในใจว่า มันนี้ขี้เกียจหนักหนา จึงตัดปัญหา ด้วยการไปเข้าเดือนเอง

แต่พ่อตาเข้าเดือนแทน 3 ครั้ง 4 ครั้งแล้ว ความอดทนก็สิ้น สุด จึงเอาหนังสือสัญญาออกมาดูต่อหน้าคนทั้งปวง ก็ปรากฏว่า ในหนังสือนั้นมีแต่ให้ลูกเขยอยู่บ้านไม่ได้ให้พ่อตาอยู่บ้านเลย ชาวบ้านที่ได้เห็นได้ฟังก็พากันนึกรำพัน บางคนหัวเราะแล้ว สรรเสริญว่า

“อชมะมอญคนนี้มีปัญญามาก ฉลาดกว่าพ่อตา”

ฝ่ายอหะมอญก็คิดในใจว่า “ความคิดแต่เพียงแค่นี้ คนทั้งปวงก็สรรเสริญว่าฉลาดหนักหนา แต่ภูนี้ยังไม่พอใจในความคิดเพียงแค่นี้ เอาเถอะแต่นี้ภูจะไปเข้าเดือน

จึงให้เมียเตรียมเสียบียงอาหารให้”

พอดกกลางคืน...อหะมอญก็ฝันว่า เห็นข้างหนึ่งเหยียบเมืองพะโค เห็นข้างหนึ่งเหยียบเมืองพุกาม แล้วทำที่เหยียบเมืองพุกามนั้น ยกมาเหยียบเมืองพะโคทั้งสองเท้า ฝันดังนี้แล้วก็ตื่นขึ้น

อหะมอญคิดอยู่ในใจว่า “ฝันนี้เป็นนิมิตใหญ่หลวงนัก จะไปแก้ฝันกับบุคคลอื่นนั้นหาควรไม่ ควรจะแก้ฝันกับบิดามารดา ด้วยท่านทั้งสองเป็นบุรพเทพยตามีพระคุณแก่เราหาที่สุดมิได้ และรับเอาพรแห่งท่านจึงจะดี”

คิดดังนี้แล้ว...รุ่งเช้าก็ไปแก้ฝัน (เล่าความฝันให้ฟัง) กับบิดา มารดา บิดามารดาของอหะมอญก็ทำนายว่า

“ฝันนี้เป็นมหัศจรรย์ใหญ่หลวงนัก นานไปจะได้เป็นใหญ่ในเมืองพะโค”

ครั้งได้ฟังคำทำนายของบิดามารดาดังนี้ อหะมอญก็ยินดีนักและเดินทางไปเข้าเดือนที่เมืองพุกาม

อหะมอญได้เป็นผีพายลงหน้าเรือพระที่นั่ง มีกำลังมาก พายเรือจนพายหัก จึงย้ายเลื่อนออกไปพายกระทงหน้า พายก็หักทุกที

พระเจ้าพุกามจึงโปรดตั้งให้เป็นพันหัว และพระราชทานให้ส่วยตลาดในเมืองพะโค

ครั้นอหะมอญออกเดือนกลับมาเมืองพะโคแล้ว ก็เก็บส่วยสาอากรในเมืองพะโค ซึ่งพระเจ้าพุกามพระราชทานให้ได้เป็นอันมาก ก็มีใจกำเริบขึ้นคิดว่าจะตั้งตัวเป็นใหญ่ จึงว่าแก่พ่อตาว่า

“ทีนี้ถึงกำหนดจะเข้าเดือน ข้าไม่ไปเข้าเดือนแล้วจะอยู่คิดเอาเมืองพะโคให้จงได้”

มตะหยอกผู้เป็นพ่อตาจึงห้ามว่า “เจ้าคิดดังนี้มิชอบ เหมือนคนไม่กตัญญู...พระเจ้าพุกามมีพระคุณได้ชุบเลี้ยงเจ้าอยู่ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานส่วยสาอากรถึงเพียงนี้แล้ว และพระเจ้าพุกามก็มีบุญญาธิการมาก มีรีพลข้างม้ามากมาย เป็นกษัตริย์อันสูงส่ง...เจ้ามาคิดขบถดังนี้ ยังจะต่อสู้ด้วยทแกล้วทหารของท่านได้หรือ...จะพากันตายเปล่า หาเป็นประโยชน์ไม่”

อหะมอญก็ว่า “พ่อจะเกรงกลัวไปใย ที่ว่าจะทำสงครามด้วยพระเจ้าพุกามนั้น ไว้เป็นธุระข้าเอง...อันการสงครามนี้จะชนะก็ด้วยปัญญาแล้วความคิดต่างหาก มิใช่ชนะเพราะรีพลมาก...ถ้าข้าว่าสิ่งใดพ่ออย่าขัดคำ ทำตามข้าทุกประการ แล้วชัยชนะจะเป็นของเรานั้นคง”

มตะหยอกได้ฟังดังนั้นก็ตกลงใจทำตามคำของลูกเขย

อหะมอญจึงว่ากล่าวเกลี้ยกล่อมชาวเมืองพะโคทั้งปวงให้เชื่อฟังตน แล้วตั้งตัวขึ้นเป็นใหญ่

บทที่ 4

อหะมอญได้เมืองพะโคแล้ว ก็ให้ตั้งค่าย ขุดคูเมือง ยังไม่ทันเสร็จ เรื่องก็รู้ไปถึงพระเจ้าพุกาม พระเจ้าพุกามจึงแต่งตั้งเจตตะสุกรี พระราชบุตรเขยให้คุมทหารลงมาจับอหะมอญ ขณะนั้นมตะหะยกู้ข่าวศึกจึงว่าแก่ลูกเขยว่า

“เราห้ามปรามแล้วมิฟัง ชื่นทำการใหญ่หลวงเกินตัว...บัดนี้ค่ายคูจะป้องกันรักษาตัวก็ยังไม่เสร็จ...กองทัพเจตตะสุกรียกมากถึงกึ่งทางแล้ว..ท่านจะพาให้เราพลอยถึงแก่ความตาย ความฉิบหายเสียเป็นมั่นคงในครั้งนี่...”

อหะมอญจึงว่า “พ่ออย่าตกใจ...อย่าว่าแต่เจตตะสุกรียกกองทัพมาเท่านั้นเลย ถึงพระเจ้าพุกามจะยกทัพมาด้วย...ข้าก็ไม่กลัว...แต่ข้าว่าสิ่งใดพ่อจงฟังคำข้าทุกประการ แล้วชัยชนะจะเป็นของเราโดยง่ายตาย”

มตะหะยกู้จึงว่า “ท่านจะให้ทำประการใด เราก็มจะทำตาม”

อหะมอญจึงว่า “ข้าคิดกลอุบายอันหนึ่ง จะตีพ่อให้หลังแตกแล้วข้าจะปล่อยออกไป ให้พ่อเข้าหากองทัพเจตตะสุกรี ถ้าเจตตะสุกรีไต่ถาม พ่อจงกล่าวโทษข้าให้จงหนัก แล้วทำเป็นรักดีต่อเจตตะสุกรี แล้วนำทางกองทัพมาโดยทางอ้อมให้ข้าอยู่ ถ้าประมาณกาลว่าข้าทำค่ายเสร็จแล้วเมื่อใดพ่อจึงนำทัพเข้ามาเมื่อนั้น”

อชมะมอญคิดกลอุบายกับมตะหยอกพ่อตาเช่นนั้นแล้ว...จึงเอาหวายผ่าซีกมาตีพ่อตา พอให้หลังแตกเป็นแผล...แล้วก็รีบให้ออกไปยังกองทัพเจตตะสุกรี

ฝ่ายทหารพม่าในกองทัพก็จับเอามตะหยอกเข้าไปยังเจตตะสุกรี

เจตตะสุกรีจึงถามว่า “เหตุใดท่านจึงต้องถูกโบยตีดังนี้”

มตะหยอกก็ตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็นพ่อตาอ้ายอชมะมอญ อ้ายอชมะมอญมันคิดขบถต่อพระเจ้าพุกาม ตั้งค่ายขุดคูเมือง แต่งบ้านเมือง ข้าพเจ้าห้ามก็มีฟังก์กลับโกรธ ให้ตีข้าพเจ้าแล้วใส่ตรู (คุก) ไว้ ข้าพเจ้าหนีออกมาได้จึงมาหากองทัพ”

เจตตะสุกรีได้ฟังก็คิดว่าเป็นเรื่องจริง...จึงว่า

“ให้มันทำไปเถิด...เอ็งจงนำทัพเราไปโดยทางตรงให้ถึงเมืองพะโคโดยเร็ว”

มตะหยอกก็รับคำ แต่นำทัพพม่าไปตามทางที่อ้อมเป็นเวลาหลายวัน คณะเห็นว่าอชมะมอญทำค่ายคูเสร็จแล้ว จึงนำทัพมาถึงเมืองพะโค

ฝ่ายอชมะมอญทำค่ายคูเสร็จแล้วก็ให้ปลุกโรงใหญ่โรงหนึ่งบนกำแพงที่ประตูเมืองฝ่ายทิศตะวันออก แล้วให้ทำหุ่นเป็นรูปพระยาองค์หนึ่ง มีหุ่นสตรีถือพัด ร่ม และเครื่องสำหรับกษัตริย์นั้น 8 ตัว ยืนอยู่ในโรงนั้น

เจตตะสุกรียกทัพมาถึงเมืองพะโค แล้วเวียนเลียบบรรอบกำแพงเมือง เห็นรูปหุ่นในโรงนั้น สำคัญ (คิดว่า) ว่าตัวอชมะมอญยืนอยู่ก็โกรธยิ่งด้วยลูกเกาทัณฑ์ สายเกาทัณฑ์กระทบถูกนิ้วหัวแม่มือเจตตะสุกรีแตก

อหะมอญจึงทำอุบายออกไปเฝ้าเจตตะสุกรี ทูลว่า “ข้าพเจ้าจะได้คิดประทุษร้ายต่อพระเจ้าอยู่หัวมิได้ ทุกวันนี้คิดกตัญญูบูชาพระคุณอยู่มิได้ขาด ข้าพเจ้าปลุกพระตำหนักปั้นพระรูปไว้ถวายบังคมทุกวัน ถ้าพระองค์ยังแคลง (สงสัย) อยู่ ขอให้ส่งคนไปดูพระรูปพระเจ้าอยู่หัวซึ่งข้าพเจ้าทำไว้ในพระตำหนักนั้นเถิด”

เจตตะสุกรีจึงว่า “ซึ่งท่านว่ามีได้เป็นขบถนั้นยังไม่เห็นจริง และพ่อตาของตัวเป็นที่เคารพ เหตุไรจึงตีพ่อตา”

อหะมอญจึงกราบทูลว่า” ข้าพเจ้าจะตีพ่อตาด้วยคิดการขบถนั้นหามิได้ ด้วยสมเด็จพระเจ้าพุกามทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงพระราชทานส่วยอากรให้ขึ้นแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าคิดถึงพระเดชพระคุณจึงคิดอ่านแต่งบ้านเมืองไว้ เกลือก (เผื่อ) จะมีราชการสงครามมา จะได้รับรองป้องกันรบพุ่งไว้เป็นรั้วพระนครชั้นหนึ่ง และพ่อตานั้นเกียดคร้าน ห้ามมิให้ทำการครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อข้าพเจ้าทำพระรูปขึ้นบูชานั้นก็ห้ามอีกเล่า ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าพ่อตาหาความกตัญญูมิได้ ข้าพเจ้าจึงโกรธจริงอยู่ ตีจริงอยู่...มตะหยอกจึงหนีมากราบทูลกล่าวโทษข้าพเจ้านี้ หากจริงมิได้...ขอพระองค์ทรงดำริดูเถิด ถ้าข้าพเจ้าเป็นขบถแล้ว จะออกมาเฝ้าพระองค์ไย”

เจตตะสุกรีได้ฟังอหะมอญว่ากล่าวเป็นฉันทักกับเจ้าตั้งนั้นก็เห็นจริง มิได้สงสัย จึงใช้คนไปดูรูปซึ่งอหะมอญกระทำไว้ ลักการบูชานั้นครั้งทหารพม่าไปดู แล้วกลับมาทูลว่า

“อหะมอญกระทำพระรูปไว้บูชานั้นจริง”

เจตตะสุกรีก็นึกความยินดี มิได้ทำโทษสิ่งใดแก่อหะมอญ

อหะมอญก็ถวายบังคมลากลับเมือง แล้วให้แต่งเครื่อง
บริโภคของเสวย เอาเนื้อฟาน (อีแก้ง) สดมาใส่ยาพิษแล้ว
ชะลอมส่งให้คนเอาไปถวาย

เจตะสุกรีถึงคราวชะตาขาด มิได้พิจารณาซึ่งเนื้อฟาน ให้
ยินดีที่จะบริโภคเป็นกำลัง จึงสั่งให้พ่อครัวเอาเนื้อฟานไปแต่ง
เครื่องเสวย ครั้นพ่อครัวแต่งเครื่องเสวยเสร็จก็นำไปถวายเจตะ
สุกรี...เจตะสุกรีเสวยเนื้อฟานเข้าไป ก็ถึงแก่กาลกิรียา (ตาย)

กองทัพพอชาดแม่ทัพก็ไม่เป็นอันจะรบ...ต้องยกกลับไป

ฝ่ายอหะมอญได้ช้างพลายตระกูลสีแดงเล็บครบเป็นช้าง
ชาติอุโบสถตัวหนึ่ง มีกำลังมาก ครั้งต่อมา...ช้างนั้นตาย อหะ
มอญจึงให้ถอดเอางามาเลื่อยเป็นโครงกบเรือ เศษที่เหลือนั้น
ให้เอามาทำเป็นแหวนใส่ ตั้งแต่ช้างนั้นตายแล้วตบะของอหะ
มอญก็เสื่อมลง

ครั้งต่อมา...ลักชะยาพยู ซึ่งเป็นน้องเมียอหะมอญปลุก
เรือนฝากระดาน เชิญอหะมอญให้ไปเหยียบเรือนเพื่อเป็น
เกียรติ

อหะมอญมีความกรุณาต่อลักชะยาพยู ครั้งเวลาฤกษ์ดี ก็
ไปยังเรือนลักชะยาพยูเพื่อเป็นเกียรติแก่น้องเมีย

ฝ่ายลักชะยาพยูตกแต่งเครื่องบรรณาการไว้ แล้วซ่อนหน้า
เสียมมิได้ออกมาต้อนรับ ให้แต่ภรรยาและบ่าวไพร่มาหมอบเฝ้า
รับเสด็จอยู่

อหะมอญเห็นจึงว่า “เรือนมันนี้สนุกยิ่งกว่าเรือนเราที่เป็น
พระยาอีก” แล้วก็กลับยังเรือนหลวง

นางอัครมเหสีจึงทูลถามถึงสองครั้งสามครั้งว่า

“เหตุไฉนพระองค์จึงเสด็จกลับเร็วนัก”

อหะมะมอญก็ไม่ตอบประการใด นางอัครมเหสีจึงใช้สาวใช้
คนสนิทลงไปถามเมียลักชะยาพญาว่า

“ท่านทั้งปวงเพ็ดทูลประการใดจึงทรงโกรธ”

ฝ่ายลักชะยาพญารู้ว่า อหะมะมอญโกรธ จึงคิดกับบ่าวไพร่คน
สนิทว่า

“อหะมะมอญสิโกรธเราแล้ว จะนิ่งอยู่เสียมิได้ จำจะคิดอ่าน
ประหารชีวิตเสีย จึงจะพ้นอันตราย”

ครั้นคิดกันพร้อมแล้ว..ก็จัดเครื่องบรรณาการให้บ่าวคน
สนิทถือไปเหมือนจะเอาไปถวาย แต่เอาอาวุธซ่อนไว้ไม่ให้ใคร
เห็น พอถึงเรือนหลวงทั้งหมดก็ชักอาวุธกรูกันเข้าไป

อหะมะมอญเห็นท่าไม่ดี ฉวยดาบจะต่อสู้ แต่พ้นได้หนึ่งคน ก็
กรูเข้ามาเป็นสิบ อหะมะมอญจึงถูกฆ่าตายในคืนนั้น

แล้วลักชะยาพญาก็ตั้งตนขึ้นเป็นกษัตริย์เมืองพะโค แต่เป็น
อยู่ได้แค่ 8 วัน ก็ถูกอหะมะมอญ ซึ่งเป็นลูกเขยอีกคนของมตะ
หยอกฆ่าตายแล้วอหะมะมอญก็ได้เป็นกษัตริย์ในเมืองพะโค
สืบต่อ...ตั้งนามตนเองว่าพระเจ้าตราพระยา

พระเจ้าตราพระยาแห่งเมืองพะโคกับพระเจ้าฟ้ารั้วแห่ง
เมืองเมาะตะมะนั้นเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน ด้วยการที่ต่างฝ่าย
ต่างส่งพระราชธิดาไปถวายกัน

ราชธิดาของพระเจ้าฟ้ารั้วชื่อ...นางสินทยา

ราชธิดาของพระเจ้าตราพระยาชื่อ...นางสุเจตละ

ทั้งสองเมืองจับมือกันตีได้เมืองต่าง ๆ จากพม่ามากมาย
แต่...ภายหลัง พระเจ้าตราพระยาคิดทรยศ จะวางยาพิษฆ่า

พระเจ้าฟ้างิ้วเพื่อชิงเอาเมืองเมาะตะมะ ทว่ามีคนบอกข่าวนี้ต่อ
พระเจ้าฟ้างิ้วเสียก่อน...ทำให้แผนการร้ายของพระเจ้าตรา
พระยาไม่สำเร็จ ทั้งสองเมืองจึงทำสงครามกัน

ในระหว่างสงคราม...มีลูกชาวบ้านกองมุกคนหนึ่งชื่อ ลักคิ
เป็นทหารหน้าซ่างถือทวนยืนอยู่หน้าซ่างพระที่นั่งพระเจ้าฟ้างิ้ว
กราบทูลว่า

“ถ้าพระเจ้าตราพระยาจะมาชนซ่างกับพระองค์...ข้าพเจ้าจะ
แทงตาซ่างพระเจ้าตราพระยาให้แตกแล้วคว้านเอาไส้ซ่างออก
มาให้จงได้”

พระเจ้าฟ้างิ้วได้ฟังก็มีพระทัยยินดี

ฝ่ายพระเจ้าตราพระยาก็ไล่ซ่างมาชนซ่างกับพระเจ้าฟ้างิ้ว...ลักคิก็สะอึกเข้ามาแทงด้วยทวนถูกปากซ่างที่หนึ่ง ถูกคอ
ซ่างที่หนึ่ง ซ่างของพระเจ้าตราพระยาถูกแทงเจ็บ ร้องขึ้นด้วย
เสียงอันดัง แล้วบ่ายหน้าวิ่งหนีไป

พระเจ้าฟ้างิ้วก็เอาผ้าซับพระพักตร์ผืนหนึ่งทิ้งให้ลักคิเป็น
สำคัญ ลักคิได้รับพระราชทานผ้าซับพระพักตร์ ก็เอาพันศีรษะไว้
เป็นมงคล

พระเจ้าฟ้างิ้วก็ยกทัพเข้าเมืองพะโค แล้วส่งทหารไปตาม
จับพระเจ้าตราพระยา ทหารตามไปจับตัวพระเจ้าตราพระยาได้
พามาถวายพระเจ้าฟ้างิ้ว พระเจ้าฟ้างิ้วทรงโกรธนัก จะให้
ประหารชีวิตเสีย

แต่...พระสังฆราชราชาคณะชุมนุมสงฆ์ฝ่ายคันถธุระและ
วิปัสสนาธุระหลายรูปเข้ามาถวายพระพร ขอชีวิตพระเจ้าตรา
พระยาไว้

พระเจ้าฟ้าวรังก์ทรงอนุญาต มิได้ฆ่า...ให้ทหารเอาตัวพระเจ้าตราพระยากับนางสินทยาพระราชธิดาของพระองค์ ซึ่งพระราชทานให้แก่พระเจ้าตราพระยาแต่ก่อนนั้น กับราชบุตรสององค์ชื่อ ชังคี และชังแก ซึ่งเกิดด้วยนางสินทยาคุมไปไว้ที่เมืองเมาะตะมะก่อน

ฝ่ายพระเจ้าฟ้าวรังก์ยังอยู่เมืองพะโค เพื่อพระราชทานรางวัล ให้ลัคคีเป็นเจ้าเมืองพะโค แล้วจึงยกทัพกลับเมืองเมาะตะมะ เมืองพะโคจึงเป็นเมืองขึ้นของเมาะตะมะแต่นั้น

ฝ่ายพระเจ้าตราพระยานั้นยังมีจิตพยาบาทคิดประทุษร้ายพระเจ้าฟ้าวรังก์อยู่มิได้วาย...จึงคิดกระทำดอกไม้เพลิงกลไ้วรอบพระนคร ถ้าพระเจ้าฟ้าวรังก์เสด็จออกเสียบพระนครเมื่อใด...จึงจะจุดดอกไม้เพลิงกลให้สังหารพระเจ้าฟ้าวรังก์เสีย

แผนร้ายของพระเจ้าตราพระยานี้...รู้ไปถึงนางสินทยา นางสินทยาจึงไปกราบทูลแจ้งแก่สมเด็จพระบิดาทุกประการ พระเจ้าฟ้าวรังก์ทรงโกรธมากตรัสว่า

ครั้งก่อนก็ทำอันตรายแก่กูที่หนึ่งแล้ว กูก็ละชีวิตไว้มิได้ฆ่าเสียยังจะคิดร้ายต่อกูอีกเล่า กูจะเลี้ยงไว้มิได้

แล้วสั่งให้เพชฌฆาตเอาพระเจ้าตราพระยาไปประหารชีวิตเสีย ส่วนราชบุตรที่เกิดด้วยนางสินทยาทั้งสองซึ่งเป็นพระราชนัดดา(หลาน) นั้น ทรงพระกรุณาเลี้ยงไว้

ณ เมืองสุโขทัย...มีช่างฉัททันต์ตัวหนึ่งมาแต่ป่าหิมพานต์สมจรด้วย นางช่างดำเกิดลูกเป็นช่างเผือกผู้ชาวบริสุทธ์ดุจสำลีพออายุช่างเผือกได้หกปี...พระร่วงเจ้าจึงให้เอามาบำรุงเลี้ยงไว้

ครั้นต่อมา...เป็นบุญบารมีของพระเจ้าฟ้าวรังก์ที่จะได้ช่างเผือกไว้เป็นศรีเมืองเมาะตะมะ เทพยดาจึงบันดาลให้ช่างเผือก

ไม่ยอมกินหญ้ากินน้ำ นายช่างจึงนำความขึ้นกราบทูลพระร่วง เจ้า พระร่วงเจ้าก็เสด็จมาทอดพระเนตรพระยาช่างเผือก ทรง ดำริว่า

“ช่างนี้มีได้เกิด โรคประการใด มาเป็นดังนี้ดูเป็นอัศจรรย์ นั้ก หรือจะมีควรรอยู่เป็นราชพาหนะแห่งเรากรรมัง”

ทรงไม่สบายพระทัย แล้วเสด็จกลับพระราชวัง เวลาค่ำเข้า ที่บรรทมจึงทรงอธิษฐานขอนิมิต เทพยดาที่รักษาพระยาช่าง เผือกก็ดลบันดาลให้ทรงพระสุบิน (ฝัน) นิมิตว่า...

ถ้าพระยาช่างเผือกยังอยู่ในเมืองสุโขทัย จะเกิดอุบาทว์ (สิ่งไม่ดี) 4 ประการ คือ....

1. พระเจ้าแผ่นดินจะพลัดพรากจากราชสมบัติ
2. จะวิบัติแก่พระอัครมเหสี
3. จะเกิดเหตุร้ายแก่เสนาบดี
4. ประชาชนจะเกิดจลาจล

ครั้นพระร่วงเจ้าตื่นจาบรรทม เสด็จออกกว่าราชการ จึงทรง เล่าพระสุบินให้เหล่าเสนาบดีฟัง แล้วตรัสว่า

“เมื่อช่างเผือกจะมีพอใจอยู่ด้วยเราแล้ว ประเทศใดพระยา ช่างพอใจจะไปอยู่ก็ตามใจเถิด”

เสนาบดีทั้งปวงปรึกษากัน แล้วกราบทูลว่า “ช่างตัวนี้เป็น พระยาเศวตมงคลคชสารศรีเมืองตัวประเสริฐ ซึ่งจะปล่อยไปนั้น น่าเสียดายนั้ก...ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงจะขอเสี่ยงหญ้าให้พระยา ช่างจับตูก่อน ถ้าจับหญ้าเมืองใดจึงจะส่งไปเมืองนั้น”

พระร่วงเจ้าก็ทรงเห็นด้วย จึงให้อาหญ้ามามากำเป็น 3 กำตั้ง อธิษฐานว่า

กำ 1 เป็นเมืองสุโขทัย

กำ 2 เป็นเมืองเมาะตะมะ

กำ 3 เป็นเมืองเชียงใหม่

ถ้าพระยาข้างจะไปอยู่เมืองใด ก็ให้จับหญ้าเมืองนั้นมากิน
เถิด พระยาข้างเผือกก็เอางวงจับหญ้าเมืองเมาะตะมะขึ้นจับ
เหนือกระพองศิระะ แล้วเอางวงปิดหญ้าสองเมืองเสีย

พระร่วงเจ้าทอดพระเนตรเห็นดังนั้น...ก็ตรัสว่า

“พระยาข้างเผือกนี้สำหรับบุญของเขาแล้วก็เอาไปให้เขา
เถิด”

บทที่ 5

สมเด็จพระร่วงเจ้าจึงสั่ง ให้เกณฑ์ชาวบ้านตราเล็ก ชาวบ้าน
กล่อง 500 คนมีอำมาตย์ผู้หนึ่งเป็นนายคุมพระยาข้างไปส่ง แต่
ทรงมีคำสั่งว่า

“ไปส่งจำเพาะพระยาข้างเท่านั้น แต่แม่ข้างให้เอากลับคืน
มา”

และคนไปส่งข้างนั้น ให้มี...ชวานถือ 100 พร้า 100 จอบ 100 สำหรับทำทางปราบหลักตอลุ่มดอน...และคนอีก 200 นั้น ให้ปลุกโรงช้าง

ทั้งมีพราหมณ์ไปด้วย 4 คน สำหรับสังวธยายมนตร์ทั้งสี่ทิศ ครั้นไปถึงท่าจะลงแพนั้น...พระยาช้างเผือกก็ให้แม่ช้างลง แพก่อนตัวพระยาช้างจึงลงตามภายหลัง

ผู้คนที่ไปส่งเห็นดังนั้น ก็กล่าวกับพระยาช้างว่า

“ท่านจะเอามารดาไปด้วยฉะนี้ พวกข้าพเจ้าทั้งปวงก็จะมี พันพระราชอาญาแห่งพระเจ้าอยู่หัว”

เมื่อพระยาช้างเผือกได้ฟังคำคนทั้งปวงว่าดังนี้...ก็เอางวง ขึ้นพาดหลังนางพม้ผู้มารดา ดวงตาทั้งสองมองไปด้วยน้ำตา แล้วจึงเอางวงพยุ่งส่งมารดาขึ้นจากแพ คนทั้งปวงได้เห็นก็ต่าง เกิดความรู้สึกสงสาร

ครั้นแพข้ามไปถึงฝั่งเข้าแดนเมืองเมาะตะมะ...คนนำข่าวก็นำข่าวเข้าไปกราบทูลพระเจ้าฟ้ารั่ว

พระเจ้าฟ้ารั่วได้ทราบว่...พระร่วงเจ้าพระราชทานพระยา เศวตมวงคลคชสารศรีเมือง (พระยาช้างเผือก) มาให้ ก็ทรงดี พระทัยนัก จึงรับสั่งให้จัดการที่รับพระยาช้างเผือก แล้วเสด็จไป รับถึงตำบลเมืองแปร...และพระราชทานรางวัลแก่ชาวเมือง สุโขทัยที่มาส่งพระยาช้างเผือกเป็นอันมาก

ครั้งได้ฤกษ์...ก็ให้ประ โคมฮ่องกลองแตรสังข์รับพระยา ช้างเผือกลงไปเมืองเมาะตะมะ

ชาวเมืองเมาะตะมะได้พระยาช้างเผือก รู้ไปถึงพระเจ้า เชียงใหม่ พระเจ้าเชียงใหม่อยากได้พระยาช้างเอาไว้ในครอบ

ครอง จึงแต่งทัพ 8 ทัพเป็นพล 80,000 ยกมาล้อมเมืองเมะตะมะไว้

พระเจ้าฟ้ารั่วจึงปรึกษาเสนาบดีทั้งปวงว่า “กองทัพเมืองเชียงใหม่มยกมาครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก จะคิดประการใด ?”

ฝ่ายเสนาบดีและอำมาตย์ทั้งหลายปรึกษากันแล้วจึงพากันกราบทูลว่า

“ซึ่งพระเจ้าเชียงใหม่มยกพลมากกระทำสงครามครั้งนี้ก็เพราะใคร่จะได้พระยาช้างเผือกไปไว้เป็นศรีพระนครเชียงใหม่ม...ขอพระองค์จงทรงอธิษฐานขอสุบิน (ฝัน) นิमितดูให้แจ้งประจักษ์ก่อนว่า...ถ้าพระยาช้างเผือกจะควรคู่เป็นราชพาหนะของพระองค์...ขอให้ทรงพระสุบินนิमितที่เป็นชัยมงคล (ฝันดี) ถ้าจะเสียพระยาช้างเผือกและบ้านเมืองแก่ข้าศึก...ก็ให้ทรงพระสุบินนิमितเป็นอัปมงคล (ฝันร้าย) แล้วจึงจะได้คิดอ่านถ่ายเทต่อภายหลัง”

พระเจ้าฟ้ารั่วก็ทรงเห็นชอบด้วย จึงสั่งให้ปลุกศาล แต่งเครื่องพลีกรรมบวงสรวงเทพยดา ครั้นเวลาค่ำ...พระเจ้าฟ้ารั่วก็ทรงอธิษฐานต่อเทพยดาว่า

“ถ้าช้างเผือกตัวนี้เกิดด้วยบุญสมภารเป็นราชพาหนะแห่งข้าพเจ้าก็ขอให้เป็นนิमितเป็นศุภมงคลเถิด ถ้าข้าพเจ้าจะสิ้นวาสนา จะเสียพระยาช้างเผือกและพระนครแก่ข้าศึกแล้ว...ขอให้ข้าพเจ้านิमितเป็นอัปมงคลเถิด

ทรงอธิษฐานแล้วก็เข้าที่บรรทม (นอน)

ครั้นล่วงเข้าเวลาปัจฉิมยาม...เทพยดาที่สถิตอยู่ในพระเศวตฉัตรก็บันดาลให้พระเจ้าฟ้ารั่วทรงนิमितฝันว่า...

ซึ่งข้าศึกมาล้อมพระนครไว้ จะวิตกไปใย พระยาช้างเผือก
ของพระองค์เป็นชัยมงคลอยู่แล้ว!

ให้เร่งแต่งที่บนยอดเขาใกล้เมืองเมาะตะมะประดับประดา
ด้วยราชวัติฉัตรธง แล้วให้เอาอ่างทองคำใส่น้ำ ตั้งพิธี...จึง
ประดับประดาพระยาช้างเผือกด้วยเครื่องคชาภรณ์อันงาม เชิญ
ขึ้นไปบนยอดเขาที่ตั้งพิธีนั้น

พระยาช้างเผือกก็จะสูบเอาน้ำในอ่างทองพ่นออกไปทิศใด
ข้าศึกที่อยู่ในทิศนั้นก็พ่ายแพ้ไป

ครั้งพระเจ้าฟ้ารั่วตื่นจากที่พระบรรทมแล้ว...ทรงดำริว่า

“ชะรอยเทพยดาเจ้ามาบอกเหตุให้เราแล้วเป็นมั่นคง”

จึงรับสั่ง ให้แต่งที่บนยอดเขาใกล้เมืองเมาะตะมะเสร็จแล้ว
ถึงเวลาอุดมฤกษ์ก็ให้เชิญพระยาช้างเผือกขึ้นไปสถิตใน โรงพิธี

ฝ่ายพระยาช้างเผือกก็สูบเอาน้ำในอ่างทอง แล้วพ่นออกไป
ตามทิศที่ข้าศึกตั้งอยู่ ช้างในกองทัพเมืองเชียงใหม่ได้ยินเสียง
พระยาช้างเผือกพ่นน้ำออกไปก็ตกใจวิ่งเหยียบบกกองทัพ กองทัพ
เชียงใหม่ก็แตกด้วยเหตุนี้

ชาวเมืองเมาะตะมะจึงเปิดประตูเมืองออกไปเก็บอาวุธ จับ
ผู้คน ช้าง ม้าได้เป็นอันมาก

นับแต่ทัพเมืองเชียงใหม่แตกไปแล้ว ชาวเมืองเมาะตะ
มะต่างมีความสุขทั่วทุกคน

อยู่มา...ชังคี ชังแก ซึ่งเป็นบุตรพระเจ้าตราพระยานั้น
พระเจ้าฟ้ารั่วให้เชิญพานพระศรี (พานใส่หมากซึ่งเป็นเครื่อง

ยศ) องค์หนึ่ง เชิญพระเต้าน้ำองค์หนึ่งด้วยทรงเห็นว่าเป็น พระราชนัดดา (หลาน) มิได้มีความแคลงพระทัย ใช้สอยสนิทอยู่

วันหนึ่ง...อำมาตย์ทั้งปวง (น่าจะเป็นคนเดียวหรือบางคน เท่านั้นไม่น่าจะเป็นทั้งปวงที่แปลว่าทั้งหมด) บอกแก่ ชังคี ชังแ่ง ว่า

ท่านทั้งสองนี้หาเป็นราชบุตรพระเจ้าฟ้ารั่วไม่ เป็นบุตร พระเจ้าตราพระยาต่างหาก

ชังคี ชังแ่งสงสัยยิ่งนัก จึงไปทูลถามพระมารดา นางสิน ทยาผู้เป็นพระมารดาก็บอกความจริงให้พระโอรสรู้ทุกประการ ชังคี ชังแ่งได้ฟังดังนั้นจึงปรึกษากันว่า

“แต่พระราชบิดาเรา ท่านยังประหารชีวิตเสีย...ตัวเราทั้งสองนี้ที่ไหนท่านจะรักใคร่”

จึงคิดเป็นขบถ...เอามิดเหน็บซ่อนไว้ คอยเวลาอยู่พอ พระเจ้าฟ้ารั่วเข้าที่บรรทมหลับสนิทอยู่ สองคนพี่น้องก็ลอบย่อง เข้าไป แล้วชักมิดเหน็บออกจะแทง พอตินางสนมเห็นเข้า...ส่ง เสียงร้องอื้ออึงขึ้น

ทั้งสองตกใจ แทะงเบาไป จึงไม่เข้า พระเจ้าฟ้ารั่วตกพระทัย ตื่นขึ้นเห็น ชังคี ชังแ่งก็พากันวิ่งหนีไป

พระเจ้าฟ้ารั่วตรัสสั่งเสนาบดีให้ตามไปจับ เสนาบดีตามไป จับสองพี่น้องได้ที่ตำบลวัด...เอาตัวมาถวายพระเจ้าฟ้ารั่ว พระเจ้าฟ้ารั่วจึงตรัสสั่งให้เอาไปประหารชีวิตเสีย แล้วตรัสว่า

“แต่นี้ไปตัดหวายอย่าไว้หนามหน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก”

จึงเป็นคำโบราณมาจนบัดนี้

พระเจ้าฟ้ารั่วเสวยราชสมบัติในเมืองเมาะตะมะได้ 26 ปี
พระโรคเบียดเบียนก็สวรรคต (ตาย)

ฝ่ายเสนาพฤตามาตย์ราชบุโรहितทั้งปวงก็ตั้งพระราชพิธี
ราชาภิเษก มะกะตา น้องชายพระเจ้าฟ้ารั่วขึ้นเป็นกษัตริย์ ทรง
พระนามว่า พระเจ้ารามประเดิด

พระเจ้ารามประเดิดจึงให้สร้างเมืองสะโตงและเมืองวาน
แล้วโปรดให้สมิงยี่รามะละไปกินเมืองวาน

ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่ได้แต่งให้เสนาบดีเป็นแม่ทัพยกไปตี
เมืองวาน เมืองวานแตก สมิงยี่รามะละตาย

ฝ่ายพระเจ้ารามประเดิดได้เสวยราชสมบัติแล้วเกียจคร้าน
มิได้เอาใจใส่ในราชกิจ

สมิงมังละคิด ซึ่งเป็นสามีของนางอ่อนเรือนน้องสาวของ
พระเจ้าฟ้ารั่ว และมีฐานะเป็นพี่เขยของพระเจ้ารามประเดิด (มัง
ละคิดคือสามีคนที่ 2 ของนางอ่อนเรือน สามีคนแรกของนางคืออ
ลิมามาง เจ้าเมืองเมาะตะมะ) นั้น คิดกันสองสามีภรรยาว่า

พระเจ้ารามประเดิดเกียจคร้าน มิเอาใจใส่ในราชการแผ่นดิน
ดินเปรียบดังต้นไม้ที่ไม่มีผลไม้ หรือดอกไม้ที่ไร้กลิ่นหอม หา
ประโยชน์มิได้

เมื่อความคิดน้อย (โง่) แล้วยังเกียจคร้านอีก แค่ว่า
เสนาบดียกมายังได้รับความเดือดร้อนทั้งพระนครแล้ว ถ้าหาก
มีศึกกษัตริย์ใหญ่หลวงมา จะมีเสียพระนครเป็นเชลยเขาหรือ ทั้ง
พระยาข้างเผือกก็จะถูกข้าศึกนำไป จะนั่งอยู่ให้ครองราชสมบัติ
สืบไปมิได้ ...ต้องยกออกเสียจากราชสมบัติ

เมื่อคิดแล้ว ก็วางแผนการให้กรมช่างเอาเนื้อความ (ปลอม ๆ) เข้ากราบทูลว่า

“มีช่างตัวหนึ่ง 3 งา งามาหนึ่งออกที่กระพอง เทียวกินหญ้าอยู่ที่ป่าริมลาน”

พระเจ้ารามประเดิดได้ทรงฟังก็คิดว่าจริง มิได้สงสัย ทรงดีพระทัยจึงสั่งให้เอาช่างต่อและเชือกบาตข้ามไปฟากเมืองเมาะลำเลิงแล้วพระองค์เองก็เสด็จข้ามไปด้วยพวกพลพอประมาณหมายจะจับช่างประหลาดตัวนั้น แต่ไม่พบช่างที่ว่า ก็จะเสด็จกลับคืนเข้าเมือง...ประตูเมืองก็ถูกปิดเสีย เข้าพระนครมิได้ สมิงมังละคิดก็ให้จับพระเจ้ารามประเดิดฆ่าเสีย พระเจ้ารามประเดิดเป็นกษัตริย์องค์ที่สองแห่งเมาะตะมะที่สิ้นพระชนม์ที่เมืองเมาะตะมะ

สมิงมังละคิดคิดจะขึ้นครองราชย์สมบัติเสียเอง แต่นางอุ้นเรือนค้ำว่า

“ธรรมดาขึ้นชื่อว่าพระเจ้าแผ่นดินนี้ ต้ององอาจดุจดั่งหนึ่งพระยาไกรสรราชสีห์ เสนาบตีไพร่พลเมืองจึงจะเกรงกลัว บัดนี้พระองค์ก็ทรงชราภาพอยู่แล้ว จะมีผู้ใดเกรงกลัว ลูกชายเราก็มียู่ 2 คน ลูกชายใหญ่นั้นจะให้เป็นพระยาเสวยราชสมบัติ เรา 2 คนก็จะพึ่งพาอาศัยได้ถนัด ไพร่ฟ้าข้าเฝ้าทั้งปวงก็เกรงกลัวฉันเดียวกัน”

สมิงมังละคิดก็เห็นด้วยกับถ้อยคำของนางอุ้นเรือน จึงอภิเษกเจ้าอาวซึ่งเป็นบุตรชายคนใหญ่ให้ครองราชสมบัติ ทรงพระนามว่า ...พระเจ้าแสนเมืองมิง

(กษัตริย์แห่งเมืองเมาะตะมะที่ได้รับพระราชทานนามจาก พระร่วงเจ้าแห่งกรุงสุโขทัย มีด้วยกัน 3 พระองค์คือ ...พระเจ้าฟ้ารั่ว พระเจ้ารามประเดิด และพระเจ้าแสนเมืองมิง)

ฝ่ายสมิงมังละคิดนั้นคิดจะเอาพระนางเทพสุดาสร้อยดาว พระราชธิดาของสมเด็จพระร่วงเจ้า ซึ่งเป็นมเหสีของพระเจ้าฟ้ารั่วมาเป็นภรรยา จึงให้ปลุกตำหนักใหญ่หลังหนึ่งขึ้นที่บนยอดเขาฟิงปู

วันหนึ่งสมิงมังละคิดออกไปเล่นน้ำในสระ

ฝ่ายข้าสาวซึ่งอยู่ในตำหนักนอนกลางวันไม่ได้ปิดหน้าต่าง...มีกาดัวหนึ่งคาบเนื้อย่างซึ่งติดไฟอยู่มากินที่หน้าต่าง ไฟตกลงติดเชื้อ (เพลิง) เข้าก็ไหม้ตำหนักขึ้น นางห้ามทั้งหลาย ซึ่งอยู่ในตำหนักนั้นหนีไม่ทันก็ตายในไฟ

(ไม่ได้ระบุว่าเจ้าหญิงเทพสุดาสร้อยดาวตายในไฟด้วยหรือเปล่า แต่ก็ไม่ได้กล่าวอีกต่อไปจึงสันนิษฐานว่าน่าจะตายในคราวนั้นด้วย)

สมิงมังละคิดกลับมาเห็นนางห้ามทั้งหลายตายดังนั้น จึงให้เอาศพมากองสุมไว้ เอาไม้ซึ่งเหลือจากไฟไหม้นั้นมาเผาศพเสีย

ฝ่ายพระเจ้าแสนเมืองมิงมีมเหสีชื่อ ...นางตะปิ มีโอรสธิดาด้วยกัน 2 พระองค์ โอรสชื่อ...อายุกำกอง ธิดาชื่อ ...โอกล้วยา

ต่อมา...สมิงมังละคิดกับนางอุ้นเรือนก็ถึงกาลกิริยา (ตาย)

พระเจ้าแสนเมืองมิงได้เมืองลำภูลประการ เมืองทวาย และให้ขุนลังกาไปตีเมืองตะนาวศรี ซึ่งก็ได้

พระเจ้าแสนเมืองมิงเสวยราชสมบัติ 4-5 ปี...ไม่มีข้าศึกมารุกราน (เพราะทรงเป็นฝ่ายรุกรานเสียเอง) ...ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน

ก็อยู่เย็นเป็นสุข แต่พระองค์ทรงโลภในเมถุน ประชวรพระโรค
สำหรับบุรุษ ถึงแก่พิราลัย (ตาย)

ผู้ที่ได้ราชสมบัติในเกาะตะมะสีบต่อคือ...เจ้าชีพ ซึ่งเป็น
น้องชายของพระเจ้าแสนเมืองมิง...เมื่อขึ้นครองราชย์แล้วทรง
พระนามว่า พระเจ้ารามมะไตย

พระเจ้ารามมะไตยรับแม่นางอำปะ ธิดาพระเจ้ารามประเดิด
และแม่นางตะปิ มเหสีของพระเจ้าแสนเมืองมิงมาแต่งตั้งนางทั้ง
สองเป็นอัครมเหสี

และได้สร้างเมืองตะเกิงกับเมืองวากะเกาะอยู่ทางทิศเหนือ
ของเมืองพะโค

ครั้นอยู่มา...สมิงอายุกำกอง โอรสของพระเจ้าแสนเมืองมิง
กับแม่นางตะปินั้นเป็นคนหยาบช้า ประพฤติพาลทุจริต พระเจ้า
รามมะไตยซึ่งเป็นทั้งอาและบิดาเลี้ยงจึงให้เอาสมิงอายุกำกอง
ขังไว้และริบทรัพย์เสียสิ้น

ต่อมา...ภรรยาสมิงอายุกำกองคลอดบุตรชาย พระเจ้าราม
มะไตยทรงพระเมตตา कुमार ผู้เป็นหลาน จึงพระราชทาน
ทรัพย์สินของอายุกำกองผู้บิดาให้แก่ कुमार น้อย ครั้น कुमार
เจริญวัยขึ้น...พระเจ้ารามมะไตยก็พระราชทานนามว่า สมิงอายุ
ปราสาท

ฝ่ายพระเจ้ารามมะไตยมีพระธิดาพระโอรสกับแม่นางอำปะ
3 องค์

พระธิดาองค์โตนั้นเมื่อประสูติเกิดจันทรุปราคา...พระบิดา
มารดา และพระวงศ์ จึงพระราชทานพระนามว่า...พระนางจัน

ทะมั่งคะละ พระธิดาองค์นี้มีพระชันษาได้เพียงสี่ห้าปีก็สิ้นพระชนม์

พระธิดาองค์ที่สอง เมื่อจะประสูติมีเหตุอัศจรรย์...พระเจ้ารามมะไตยผู้เป็นพระราชบิดาได้สร้างกุฏิเจ็ดหลังถวายพระสงฆ์เสร็จภายในวันเดียวแล้วมีผู้นำเอาผลมะเดื่อใหญ่ประมาณสามกำมาถวาย

ผลมะเดื่อนั้นรามัญเรียกว่า “วิ” อาศัยคำว่า “วิ” กับกุฏิเจ็ดหลังซึ่งสร้างภายในวันเดียว...จึงตั้งพระนามว่า..วิหารเทวี

พระโอรสพระองค์เล็กทรงพระนามว่า...มุนะ ครั้นต่อไปภายหน้า...พระโอรสมุนะได้ครองราชสมบัติ

คนทั้งปวงจึงเรียกพระนางวิหารเทวีว่า...พระมหาเทวี เนื่องจากว่าพระนางทรงเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ

บทที่ 6

พระเจ้ารามมะไตยมีโอรสธิดากับแม่นางตะปิ 2 พระองค์ ธิดา
พระนามว่า ...มิฉาน โอรสพระนามว่า ...มั่งลังกา

ครั้นมั่งลังกาเติบโตขึ้น...พระราชบิดาได้ยกทัพไปตีเมือง
ทวายก็ได้เมืองทวาย

ต่อมา..ซีปอน ข้าหลวงเดิมที่ได้เป็นใหญ่คุมคนไทย 500
คน (ที่มาสวามิภักดิ์) คิดกลอุบายปลุกเรือนฝากระดานน้อย
เรือนหนึ่ง พอเรือนปลุกเสร็จก็ไปทูลพระเจ้ารามมะไตยว่า

ขอเชิญพระองค์เสด็จไปเหยียบเรือนข้าพเจ้าให้เป็น
เกียรติยศไว้

พระเจ้ารามมะไตยก็ทรงพระเมตตาแก่ซีปอนว่าเป็น
ข้าหลวงเดิมและได้เลี้ยงพระองค์มาแต่ยังเยาว์จึงมิได้สงสัย
สิ่งใด เสด็จลงไปสู่เรือนซีปอน ซีปอนกับคนไทยห้าร้อยก็จับ

พระเจ้ารามมะไตยฆ่าเสีย รวมแล้วพระเจ้ารามมะไตยเสวยราช
สมบัตินาน 8 ปี

หลังจากปลงพระชนม์พระเจ้ารามมะไตยแล้ว...ชีปอนก็ตั้ง
ตนเป็นใหญ่ ครองเมืองเมาะตะมะเสียเอง

แม่นางอำปะพระอัครมเหสีเอกของพระเจ้ารามมะไตยกับ
นางนักสนมทั้งปวงจึงลอบเอาเงินทองไปให้แก่เสนาบดีคนหนึ่ง
ชื่อ ...เจตะสงคราม ...ให้ฆ่าชีปอนเสีย เจตะสงครามรับเงินทอง
แล้วก็ยกไปฆ่าชีปอน ชีปอนได้เป็นใหญ่ในเมืองเมาะตะมะเพียง
7 วันก็ตาย

ครั้นชีปอนตายแล้ว...แม่นางอำปะก็ปล่อยอายุกำกองผู้
เป็นโอรสของพระเจ้าแสนเมืองมิง และเป็นหลานพระเจ้ารามมะ
ไตย ซึ่งพระเจ้ารามมะไตยให้ขังไว้ออกจากคุกและยกราชสมบัติ
ให้

อายุกำกองได้ราชสมบัติแล้ว มิได้กตัญญูรักใคร่แม่นางอำ
ปะ แม่นางอำปะจึงลอบเอายาพิษใส่ให้อายุกำกองกิน อายุกำ
กองก็ถึงแก่ความตาย

ครั้นอายุกำกองตายแล้ว...แม่นางอำปะก็ให้เชิญพระยา
อายลาวจากเมืองพะโคมาครองราชสมบัติในเมืองเมาะตะมะ

พระยาอายลาวพาอายุลองซึ่งเป็นบุตรชายมาเมืองเมาะตะ
มะด้วย และเมื่อขึ้นครองราชย์แล้ว...พระยาอายลาวได้แต่งตั้ง
แม่นางอำปะเป็นอัครมเหสี และขาดทางราชไมตรีกับเมือง
สุโขทัยแต่บัดนั้น

ขณะนั้น...เมืองเมาะตะมะ เมืองพะโค เมืองสะโตงและ
เมืองพะลิม บังเกิดข้าวยากหมากแพง (ความแร้นแค้น) อาณา
ประชาราษฎร์ล้มตายเป็นอันมาก พระยาข้างเผือกก็งำหัก

พระยาอายุลาทรงดำริว่า

“ถ้าถูกล้วงลับไปแล้ว...มุนะเป็นบุตรนางอำปะกับอายลองลูก
กุนีใครจะได้ราชสมบัติ...กุนจะลองความคิดคนทั้งสองดู”

คิดแล้ว...ก็แกล้งทำเป็นประชวรมิให้พระอัครมเหสี (นางอำ
ปะ) และนางนักษมนเข้าใกล้ ให้แต่คนที่ไว้พระทัยเข้ารับใช้ใกล้
พระองค์แค่สองสามคน ครั้นอยู่มาทำเป็นประชวรหนัก นาง
นักษมนจึงพูดแก่กัน (ลือให้เซต) ว่า..อย่าให้แพรงพรายไปว่า
ทรงพระประชวรหนัก

ฝ่ายอายลองพระราชโอรสพระยาอายุลานั้นก็ชิงคุมพลไป
จับมุนะ แต่กลับถูกมุนะตีแตก

แล้วมุนะก็ยกพวกติดตามมาจับอายลอง พระยาอายุลา
เห็นวุ่นวายนัก จึงร้องทวาดออกมาว่า “อ้ายสองคนพี่น้องทำไม
กัน !”

พวกของมุนะได้ยินพระสุรเสียงพระยาอายุลาร้องทวาด
ออกมาก็วิ่งหนีกระเจิดกระเจิงไปหมด

พระยาอายุลาทำอาการประหนึ่งทรงโกรธมุนะ ว่า “พวก
พ้องข้าไทม้นมาก...มันจึงทำข่มเหงแก่ลูกกุนได้ถึงเพียงนี้” จึงสั่ง
ให้ขังมุนะไว้

ครั้นต่อมา...แม่ นางอำปะกับนางสะเจียงทูลขอโทษให้แก่มุนะ
พระยาอายุลาจึงโปรดให้มุนะพ้นโทษ

อยู่มา...อายลองพระราชโอรสของพระยาอายุลาเป็น
อหิวาตกโรคสิ้นพระชนม์ ส่วนพระยาอายุลานั้นเสวยราชย์ใน
เมืองเมาะตะมะเป็นเวลา 18 ปี ก็สวรรคต (ตาย)

นับตั้งแต่พระเจ้าฟ้ารั่วครองเมืองเมาะตะมะจวบจนถึง
พระยาอายุลาว มีกษัตริย์ล่วงลับไปแล้ว 7 พระองค์

ผู้ขึ้นครองราชย์สมบัติในเมืองเมาะตะมะเป็นพระองค์ที่ 8
คือ มุนะขึ้นครองราชย์แล้วทรงพระนามว่า ...พระเจ้าอู่

วันหนึ่ง...พระเจ้าอู่เสด็จไปคล้องช้างเมืองพะโค เมื่อเสด็จ
กลับมานั้นพบสตรีนางหนึ่งอยู่ในสวนกล้วย เป็นลูกสาวชาวสวน
กล้วย มีลักษณะอันงามหาที่สุดมิได้ ชื่อว่า...เม้ย โกสก แปลว่า
นางผมงาม พระเจ้าอู่หลงรักนางมาก ...จึงให้ตกแต่งมรรคา
(หนทาง) ด้วยราชวัติฉัตรธง ต้นกล้วย ต้นอ้อย มีร้าน้ำสองข้าง
ทาง รับนางนั้นเข้าเมืองเมาะตะมะ เลียงเป็นพระสนมเอกให้ชื่อ
ว่า ...นางอำเปอ

ต่อมา...อัครมเหสีของพระเจ้าอู่สิ้นพระชนม์ ก็แต่งตั้งนาง
อำเปอขึ้นเป็นอัครมเหสี ได้ชื่อว่า ...พระนางจันทะมังคะละ (ชื่อ
นี้เป็นชื่อตำแหน่งอัครมเหสี)

ฝ่ายอำมาตย์คนหนึ่งนั้นมีบุตรคนหนึ่งชื่อ มะสามบุญ มะ
สามบุญมีลูกหญิง 4 คน ชื่อ...มุเอียด มุถ่อ มุชีพ และมุเตียว...
ตามลำดับ อำมาตย์นำหลานสาวทั้ง 4 คนขึ้นถวายพระเจ้าอู่

พระเจ้าอู่ทรงรับไว้...แล้วพระราชทานมุเตียวน้องคนสุด
ท้องให้มังลังกา...(ซึ่งเป็นน้องชายคนละแม่กับพระเจ้าอู่) ตั้งมัง
ลังกาเป็น ยี่กองสินให้ไปกินเมืองพะโค

พระเจ้าอู่เสวยราชสมบัติได้ 3 ปี...พระเจ้าเชียงใหม่ก็แต่ง
กองทัพ 8 ทัพ ทัพละ 10,000 ให้อูพิตเป็นแม่ทัพยกไปตีเมือง
เมาะตะมะ กองทัพเชียงใหม่ตีเมื่อสะโตง เมืองตักคลา เมืองวาน
เมืองยางเงิน เมืองนครเถิง แตกหมด...แล้วยกมาตั้งอยู่ที่บ้าน
ปลายไผ่ ใกล้เมืองเมาะตะมะ ระยะทาง 200 เส้น ชาวเมืองเมาะ

ตะมะออกไปหาข้าวปลาก็ขัดสน สมณชีพราหมณ์ เสนาพฤตมาตย์ ราษฎรต่างได้รับความร้อนรอนัก...จึงมาประชุมปรึกษากันว่า

“แต่ก่อนเป็นบุรพจาริตสืบมา...ถ้ามีศึกสงครามมาแต่ประเทศทิศใด ก็ยอมให้แต่งบวงสรวงพลีกรรมบูชาเทพยดาอารักษ์พระเสื้อเมืองทรงเมืองกับพระยาช้างเผือก ข้าศึกก็จะพ่ายแพ้ไป”

ปุโรหิตจึงนำความขึ้นไปกราบทูลพระเจ้าอยู่

ครั้งเวลากลางคืน...เทพยดาอันรักษาพระยาช้างเผือกก็บันดาลให้พระเจ้าอยู่ทรงสุบิน (ฝัน) นิimitว่า ให้ทำต่องันกับที่ปุโรหิตกราบทูล

ครั้นพระเจ้าอยู่ตื่นบรรทมขึ้น แจ้งในนิimitแล้วก็ทรงยินดีนัก จึงให้อาราธนาสมณชีพราหมณ์ให้ปลุกศาลบวงสรวงเทพยดาอารักษ์ และทำโรงพระยาช้างเผือกไว้บนยอดเขา ไกลเชิงกำแพงเมือง ล้อมด้วยราชวัติฉัตรธง แล้วจึงให้ประดับประดาพระยาช้างเผือกด้วยเครื่องคชาภรณ์อันงดงาม แล้วเชิญขึ้นสถิตในโรง ยืนเหนือแผ่นศิลา บ่ายหน้าไปทางศัตรูและให้อ่างทองคำมาใส่น้ำพระพุทธรูปตั้งไว้ตรงหน้าพระยาช้างเผือก ปุโรหิตจึงอธิษฐานว่า

“ขอให้พวกอริราชศัตรูพ่ายแพ้ไปด้วยอำนาจพระเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินและอำนาจพระยาช้างเผือก”

พระยาช้างเผือกก็เอางวงสูบน้ำในอ่างทองคำแล้วพ่นออกไปทางทิศที่ข้าศึกตั้งอยู่ ฝ่ายรู้พลช้างม้ากองทัพเมืองเชียงใหม่ซึ่งประชิดเมืองมาตะมะนั้นก็ตกใจตื่นเหยียบผู้คนอลหม่านไป

ครั้นพระเจ้าอู่แจ้แห่งเหตุตั้งนั้น จึงให้ยกกองทัพออกโจมตี กองทัพเมืองเชียงใหม่ กองทัพเมืองเชียงใหม่ก็แตกพ่ายไป ด้วยเหตุที่เมืองเมะตะมะได้ชัยชนะแก่กองทัพเมืองเชียงใหม่ใน ครั้งนั้น เพราะพระยาช้างเผือก พระเจ้าอู่จึงได้อีกพระนามหนึ่ง ว่า พระเจ้าช้างเผือก

ครั้นบ้านเมืองสงบสุข...พระเจ้าช้างเผือกทรงมีพระราช ศรัทธา ใครจะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จึงแต่งทูตานุทูตจำทูล พระราชสาสน์และเครื่องราชบรรณาการ บรรทุกสำเภาออกไป ขอพระบรมสารีริกธาตุที่เกาะลังกา

พระเจ้าลังกาครั้นทราบเจตนาของพระเจ้าช้างเผือกก็ทรง ยินดีจึงสั่ง ให้จัดแจงเชิญเสด็จพระบรมสารีริกธาตุให้ราชทูตมา เป็นอันมาก

พระเจ้าช้างเผือกจึงให้สร้างพระสถูปกลมปอม (แปลเป็น ภาษาไทยว่า พระเจดีย์ใหญ่ร้อยอ้อม) แล้วจึงเชิญพระบรม สารีริกธาตุบรรจุไว้และให้หล่อรูปพระองค์ พระอัक्रमเหสี พระ มหาเทวีอันเป็นสมเด็จพระพี่นางเธอ นางนักษมน และเสนาบดี ด้วยทองคำ ตั้งไว้บูชาพระสถูปที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถวาย พระนามพระสถูปนั้นว่า ...พระเจดีย์กลมปอม ซึ่งปรากฏอยู่ที่ เมืองเมะตะมะจวบจนบัดนี้

เมื่อพระเจ้าช้างเผือกเสวยราชย์ได้ 6 ปีนายช้างเอา พระยาช้างเผือกลงน้ำ (เพื่อที่จะอาบน้ำช้างเผือก) ก็เกิดอัศจรรย์ เป็นพายุพัดหนัก อากาศมืดมน พระยาช้างเผือกนั้นก็อันตรธาน หายไป

ครั้นพระเจ้าช้างเผือกทราบก็ทรงวิตก มีพระทัยเศร้าหมอง ยิ่งนัก ขณะนั้นมีหมอช้างคนหนึ่งมากราบทูลว่า

“ในป่าละภูมีช้างใหญ่ตัวหนึ่ง รอยเท้าได้คอกขนาดควรถือ
จะเป็นช้างพระที่นั่งได้”

พระเจ้าช้างเผือกได้ฟังก็ทรงมีพระทัยยินดีนัก จึง
พระราชทานรางวัลให้แก่หมอช้างผู้นั้นเป็นอันมาก แล้วจึงทรง
สั่งให้เกณฑ์เอาพระตะบิด พี่เขย (สามีของพระมหาเทวี) ซึ่งกิน
เมืองตะเกิง ...อำมาตย์ปานจ้อ ซึ่งกินเมืองวาน ...สมิงนารายณ์
ซึ่งกินเมืองสะโตง...มะสาม น้องสมิงชีพรายกินเมืองตัก
คลา...และเจ้าพระลักษณ์ กินเมืองเสพ ทั้ง 5 เมืองมาพร้อมกัน
เป็นคนหกหมื่นเศษ (บางทีก็ว่า...พระตะบิดยังไม่ได้มาในที่แรก
แต่มาสมทบตอนหลัง)

พระเจ้าช้างเผือกจึงเสด็จไปป่าละภู พร้อมด้วยพระ
ราชโอรส พระราชธิดา พระราชวงศานุวงศ์ พระอัศรมเหสี นาง
พระสนมกรมในทั้งปวง...เสด็จอยู่ที่ป่าละภูประมาณ 4 เดือน

ฝ่ายพระตะบะ ผู้รักษาเมืองเมาะตะมะแทนพระองค์ก็คิด
ขบถต่อพระเจ้าช้างเผือก โดย...พระตะบะแข็งเมืองเมาะตะมะ
อายุพะบุณ ผู้น้องแข็งเมืองนครเพน อุเลวแข็งเมืองเมาะลำเลิง
สมิงเล็กพรวดแข็งเมืองมองมะละ พระตะบะนั้นเหตุว่ามีลูกหลาน
มากจึงคิดไม่ซื่อต่อพระเจ้าช้างเผือก

พระเจ้าช้างเผือกเสด็จล้อมช้างอยู่ที่ป่าละภูนั้น...ทอด
พระเนตรเห็นดาวกฤติกา (ดาวลูกไก่) เข้าในดวงจันทร์แล้วไม่
อับแสง จึงตรัสถามราชาปุโรหิตว่า

“เหตุอันอัศจรรย์นี้จะเป็นประการใด”

สมิงชะเจียงสะมิตรโหรจึงกราบทูลทำนายว่า

“เป็นประเพณีสืบมาว่า...ดวงจันทร์เป็นใหญ่กว่าดาวทั้งปวง ถ้าดาวดวงใด ไกลดวงจันทร์แล้ว...รัศมีของดวงจันทร์จะกลบ รัศมีของดาวให้ลบลือนไป

อันดวงจันทร์ดูจพระมหากษัตริราชเจ้า ดาวนั้นดูจ เสนาบดีทั้งปวง เป็นธรรมดาที่เสนาบดีซึ่งเป็นบริวารของพระ มหากษัตริย์ พอเข้าใกล้พระมหากษัตริย์แล้ว...อานุภาพบารมีก็ จะหายไป

บัดนี้ดาวกฤติกาเข้าใกล้ดวงจันทร์ตลอดไป...รัศมี (ของ ดาว) ยังสว่างอยู่ हालบลือนไปไม่ ดวงจันทร์ก็ส่งแสงสว่างอยู่ ด้วยกันดังนี้

ต้องตามคัมภีร์โหราว่า...เสนาบดีจะคิดขบถประทุษร้ายต่อ พระองค์ซึ่งจะอยู่ช้า ในป่าเช่นนี้...ข้าศึกจะมีกำลังมากขึ้น ไพร่พลในกองทัพของพระองค์ก็เจ็บป่วยเป็นอันมาก ขอเชิญ พระองค์เสด็จยกกองทัพกลับคืนพระนครเถิดพระเจ้าชา”

พระเจ้าข้างเฝือกก็ทรงเห็นชอบด้วย

ครั้นเวลารุ่งเช้า...พระเจ้าข้างเฝือกก็รับสั่งให้ยกทัพกลับ เมืองเมะตะมะ พอกองทัพเดินทางมาถึงบ้านปลายไฟ่ ริมเมือง เมะตะมะ พระตะบะทราบข่าวก็ให้ปิดประตูเมือง

พระเจ้าข้างเฝือกแจ้งเหตุตั้งนั้นแล้ว ก็ทรงคาดคะเนได้ ว่า...คงเกิดเรื่องร้ายข้างในเมืองเมะตะมะเป็นแน่

พระเจ้าช้างเผือกจึงสั่งทหารและสมิงนารายณ์ว่า “เราจะยกเข้าตีเมืองเมาะตะมะ”

ครั้นจัดทัพเสร็จก็ยกประชิดประตูเมืองเมาะตะมะ ชาวเมืองเมาะตะมะเห็นพระเจ้าช้างเผือกก็ใคร่จะเปิดประตูเมืองให้

มีพี่น้อง แม่ยาคชาค ซึ่งเป็นนางท้าวช้างในชนวนกันเปิดประตูจะรับพระเจ้าช้างเผือก...พอดี มะอายพะบอน น้องพระตะบะซึ่งช้างพลายมากับทหารพันหนึ่งมาถึงประตูนั้น ให้จับพวกแม่ยาคชาคตัดศีรษะเสีย แล้วเอาไปตระเวนตีฆ้องร้องว่า

“ถ้าผู้ใดทำดังนี้อีก ไม่รักษาหน้าที่เชิงเทิน จะลงพระราชทัณฑ์ตัดศีรษะเสีย”

ชาวเมืองทั้งปวงเห็นดังนั้นก็กลัว...ต่างรักษาหน้าที่เชิงเทินไว้สุดความสามารถ

ฝ่ายกองทัพพระเจ้าช้างเผือกไม่อาจหักหาญรบเข้าไปในเมืองได้ พระตะบะก็จับเอาบุตรภรรยาของเสนาบดีที่อยู่ด้วยพระเจ้าช้างเผือกมามัดแขวนไว้ให้เห็น นายทัพนายกองช้างพระเจ้าช้างเผือก เห็นบุตรภรรยาถูกมัดลำบากอยู่ก็สงสาร นิ่งอยู่มิได้ ก็หนีพระเจ้าช้างเผือกเข้าไปหาบุตรภรรยาของตนบ้าง พระตะบะก็ให้ปล่อยบุตรภรณานายทัพนายกองนั้นเสีย แล้วให้รางวัลแก่ผู้ที่หนีพระเจ้าช้างเผือกมาเป็นอันมาก

สมิงสะมอน ซึ่งเป็นเสนาบดีผู้น้อยคนหนึ่งเข้าไปกราบทูลพระเจ้าช้างเผือกว่า

คนหนีเข้าไปในเมืองเป็นอันมาก...กองทัพเราเบาบางไป (ทัพ) ที่ยังมาข้างหลังก็ยังมีทัน ไพร่พลก็อด ไร้ยางหนืดเหนียว เมื่อยล้าเจ็บปวดเป็นอันมาก

บรรดานายพันนายกองที่เป็นคนต่างพระเนตรพระกรรณของพระองค์ที่ไปอยู่เมืองพะโคนั้นให้หามาก็ยังมีทัน หากพระองค์เสด็จอยู่ที่นี้นานไป...กำลังศึกเราจะน้อยไป ข้าพระพุทธเจ้าจะขอเชิญเสด็จพระองค์ไปตั้งทัพ ณ เมืองวานก่อนเมื่อใดพระตะเบิดพีเชยพระองค์ซึ่งกินเมืองตะเกิงนั้นมาถึงพร้อมกัน กำลังศึกเรามากแล้ว จึงเชิญเสด็จยกโยธาทหารมาตีเมืองเมาะตะมะเมื่อนั้น

อันพระตะบะนี้เปรียบประดุจสุนัขจิ้งจอกอันน้อยจะมาสู้พระองค์ซึ่งเป็นพระยาราชสีห์ได้ฉันท

พระเจ้าข้างเฝือกก็ทรงเห็นชอบด้วย...จึงรับสั่งให้กวาดต้อนครอบครัวซึ่งอยู่นอกเมืองเมาะตะมะให้ล่องไปอยู่เมืองวาน...แล้วพระองค์ก็ทรงยกกองทัพไปตั้งมั่นอยู่ ณ เมืองวาน ระยะทางระหว่างเมืองเมาะตะมะกับเมืองวานไกลกันสองวัน

ฝ่ายพระตะเบิดพีเชยและนายทัพนายกองน้อยใหญ่ซึ่งอยู่ที่เมืองตะเกิงนั้นก็ยกมาถึงเมืองวานพร้อมกัน พระเจ้าข้างเฝือกจึงรับสั่งให้ก่อกำแพงตั้งเมืองวาน

ขณะนั้นศักราช 717 (น่าจะเป็นจุลศักราช ถ้าจะคำนวณเป็นพุทธศักราช หรือ พ.ศ. ให้บวก 1181 ซึ่งจะตรงกับ พ.ศ. 1898) พระเจ้าข้างเฝือกตั้งอยู่ที่เมืองวาน...พอเป็นฤดูฝน ไพร่พลไม่ได้ทำนา

ครั้นรุ่งขึ้นปีใหม่...พระเจ้าข้างเฝือกจึงแต่งพระตะเบิดพีเชยเป็นแม่ทัพ สมิงราชสังครำทัพหนึ่ง สมิงนครศรีซึ่งกินเมืองพระโคทัพหนึ่ง พร้อมด้วยข้างม้ารู้พลเครื่องศัสตราวุธให้ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา (น้ำสาบานว่าจะจงรักภักดี) แล้วจึงให้ยกกองทัพ

มาตีเมืองเมาะตะมะ พระตะเบิดก็ยกทัพมาล้อมเมืองเมาะตะมะไว้

พระตะบะแต่งกองทัพออกตีพระตะเบิดก่อน..... แต่ไม่สามารถขับไล่กองทัพพระตะเบิดได้

พระตะเบิดล้อมเมืองเมาะตะมะไว้ 15 วัน ...ผู้คนในเมืองเมาะตะมะกลัวพระเจ้าข้างเฝือกมาก

พระตะเบิดจึงใช้คนเข้าไปบอกแก่แม่มะสำโรว่า..เรายกมาล้อมเมืองนี้ก็ช้านานแล้ว ยังไม่เห็นสิ่งของที่จะเป็นของคาวหวานมาสู่ให้เรากินตั้งแต่ก่อนบ้างเลย

แม่มะสำโรจึงว่า..."ข้าพเจ้าเป็นผู้หญิงดอก จะได้คิดขบถต่อพระเจ้าข้างเฝือกนั้นหาไม่ได้ ครั้งจะแต่งข้าวของออกไปให้กินอย่างแต่ก่อนกลัวพระตะบะจะฆ่าเสีย จึงนั่งจวนใจอยู่ และซึ่งพระตะบะทำการขบถครั้งนี้ก็เป็นกรรมของพระตะบะตกแต่งใส่ตัวเอง ข้าพเจ้าขอถวายบังคมมาถึงฝ่าพระบาทพระเจ้าข้างเฝือกด้วยเถิด นอกจากพระตะเบิดพี่เขยพระเจ้าข้างเฝือกแล้วผู้ใดจะเป็นที่พึ่งข้าพเจ้านั้นหาไม่ได้...ทุกวันนี้เห็นแต่พระตะเบิดเป็นที่พึ่งผู้เดียว" (ว่าชะหวานหยุด)

แล้วแม่มะสำโรก็นำเรื่องนี้ไปบอกกับพระตะบะ พระตะบะทราบเรื่องก็ดีใจ บอกแม่มะสำโรว่า

“จะเอาสิ่งของออกไปให้พระตะเบิดก็ตามเถิด”

แม่มะสำโรก็ตกแต่งข้าวของออกไปให้พระตะเบิดกินเนื่อง

ๆ

พระตะเบิดกินของโดยหาสงสัยไม่

ครั้งหลายวันมา...พระตะบะจึงให้เอายาพิษลอบไปใส่ในของกินที่แม่มะสำโรส่งไปให้พระตะเบิดกิน พระตะเบิดกินเข้าไปถึงแก่ความตาย (แบบนี้เรียกว่า...ตายด้วยความประมาทโดยแท้)

พอพระตะบะรู้ว่าแม่ทัพหลวงตายแล้วก็แต่งกองทัพออกไปโจมตี กองทัพของพระเจ้าช้างเผือกก็แตกพ่ายหนีไป ทิ้งศพของพระตะเบิดไว้ พระตะบะก็เอาศพของพระตะเบิดเผาเสีย

เมื่อพระตะเบิดตายแล้ว...พะเจ้าช้างเผือกก็ยกพระมหาเทวีพระพี่นาง (ภรรยาฝ่ายของพระตะเบิด) ให้เป็นภรรยาไชยสุระแล้วแต่งตั้งให้ไชยสุระเป็นแม่ทัพ ยกทัพไปตีเมาะตะมะอีกครา

ไชยสุระชี้ช้างพลายเข้าหักกำแพงเมืองเมาะตะมะอย่างแข็งขัน ผู้รักษาเชิงเทินเมาะตะมะก็ทิ้งหม้อดิน (ที่ใส่ถ่านร้อน ๆ) และกำมะถันออกไป ช้างของไชยสุระถูกเข้าเจ็บก็ถอยออกมา

ทหารบนเชิงเทินก็ยิงเกาทัณฑ์ถูกไชยสุระตาย พระตะบะจึงให้ยกกองทัพออกตามตี ทัพไชยสุระก็แตกพ่ายไป (นับว่า...ไชยสุระเป็นแม่ทัพที่โชคไม่ดีเลย)

กองทัพที่แตกพ่ายก็กลับไปเมืองวาน สงครามระหว่างพระเจ้าช้างเผือกกับพระตะบะกลายเป็นสงครามยืดเยื้อ พระตะบะคิดจะเผด็จศึก จึงปรึกษากับญาติวงศ์ทั้งปวงว่า

“พระเจ้าช้างเผือกตั้งมั่นอยู่ ณ เมืองวาน...เราท่านทั้งปวงหาความสุขไม่...ครั้นจะยกกองทัพไปตีโดยกำลัง ก็เห็นจะกระทำมิได้...เราคิดจะไปของกองทัพพระมหाराชเจ้าเชียงใหม่ มาช่วยตีกระหนาบเห็นจะได้ชัยชนะเป็นแน่แท้”

เมื่อทุกคนเห็นพ้องต้องกัน พระตะบะจึงให้จัดแหวนพลอยอันมีค่าต่าง ๆ ทองคำ สักหลาด แพร่ม้วนหนึ่ง และผ้าสีหรั้าโมรี

เป็นเครื่องราชบรรณาการ และให้แต่งพระราชสาส์นไปถึงพระ
มหาราชเจ้าเชียงใหม่ ในพระราชสาส์นนั้นว่า...

ข้าพเจ้าพระตะบะ ขอน้อมเคียรเกล้าถวายบังคมพระบาท
ยุคลสมเด็จพระมหาราชเชียงใหม่ให้แจ้ง

ด้วยแต่ก่อนข้าพเจ้าเป็นข้าพระเจ้าข้างเฝือกมานานแล้ว
ทุกวันนี้น้ำใจขุ่นหมอง ข้าพเจ้าจะนอนที่ใดก็ผินเท้าไปข้าง
พระเจ้าข้างเฝือก ผินศีรษะมาข้างพระมหาราชเจ้าเชียงใหม่

พระเจ้าข้างเฝือกนั้นยกไปตั้งอยู่ ณ เมืองวาน ได้ทำ
สงครามรบพุ่งติดพันกันมาหลายครั้ง ยังหาแพ้ชนะกันไม่

ข้าพเจ้าจะขอรับพระราชทานกองทัพสมเด็จพระมหาราช
เจ้าเชียงใหม่ยกมาช่วยตั้งอยู่ที่เมืองสะเต็งเป็นทัพกระหนาบ
เห็นว่ากองทัพพระเจ้าข้างเฝือกจะพ่ายหนีไป

ถ้าข้าพเจ้าได้เป็นใหญ่ในเมืองเมาะตะมะแล้ว...ชีวิต
ข้าพเจ้ามีอยู่ตราบใด...อันเมืองเมาะตะมะนี้ ข้าพเจ้าขอถวายไว้
ใต้ฝ่าพระบาท ขึ้นแก่เมืองเชียงใหม่

ฝ่ายพระมหาราชเจ้าเชียงใหม่รับเครื่องบรรณาการแล้ว ก็
มีหนังสือตอบมาว่า...

จะยกกองทัพมาช่วยพระตะบะ

ครั้งพระเจ้าข้างเฝือกแจ้งว่า... พระตะบะไปขอกองทัพพระ
มหาราชเจ้าเชียงใหม่ และพระมหาราชเจ้าเชียงใหม่ จะยกมา
ช่วยพระตะบะ จึงตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีว่า

“กองทัพเมืองเชียงใหม่จะยกมาตั้ง ณ เมืองสะเต็ง...จะคิด
ประการใดดี”

อำมาตย์แพรจอกกราบทูลว่า

“สงครามครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก...ด้วยว่า กองทัพเมือง เชียงใหม่ยกมาตั้ง ณ เมืองสะเต็ง ถ้ากองทัพพระตะบะและ กองทัพเมืองเชียง ใหม่ยกเข้าตีเป็นสองทัพกระหนาบเข้า มา...พระตะบะจะมีน้ำใจกำเริบก็จะตีหักเข้ามาได้...ฝ่ายทัพข้าง เราจะขัดสนนัก ขอเชิญพระองค์ยกกองทัพไปตั้งที่เมืองพะโค ก่อนเพื่อผ่อนเอากำลังไว้”

พระเจ้าข้างเฝือกจึงตรัสว่า “ถ้าเรายกไปตั้งที่เมืองพะโค แล้ว...เมืองเมาะตะมะนี้จะมิเป็นสิทธิ์แก่พระตะบะหรือ?”

อำมาตย์แพรจอกกราบทูลว่า “ถ้าพระองค์มียกไปเมืองพะโค...จะตั้งอยู่ที่เมืองวานนี้ก็เห็นจะได้อยู่”

ข้าพเจ้าจะอุปมา (เปรียบเทียบ) ถวาย..อันธรรมาไฟไหม้ ป่าไฟ (พื้นดิน) ร้อน ถึงจะมีของดีเป็นที่รัก ก็จำจะเอามาทำเป็น รองเท้าเหยียบไปจึงจะหนีเพลิงที่ร้อนได้

บัดนี้...มีศึกสงครามมา จะทำอันตรายบ้านเมืองแห่งเรา อันประเพณีศึกจะหย่อนกำลังหาญเหือดลงนั้น ก็เป็นต้นด้วย โลกีย์เป็นที่ตั้งจึงจะเกิดกำหนดตัดความหาญเหือดลงได้

พระองค์มีพระราชธิดาอยู่ ขอโปรดแต่งตั้งตะละแม่ศรีไป อ่อนน้อมแก่พระมหाराชเจ้าเชียงใหม่...เห็นการสงครามก็จะ เหือดไปเป็นมั่นคง

ครั้นพระเจ้าข้างเฝือกได้ฟังถ้อยคำของอำมาตย์แพรจอ...ก็ ทรงเห็นชอบด้วย ทรงโปรดให้แต่งพระราชธิดาตะละแม่ศรีและ เครื่องราชบรรณาการกับข้างพลาย (ข้างตัวผู้) 5 เชือก ขึ้นถวาย พระมหाराชเจ้าเชียงใหม่

พระมหाराชาเจ้าเชียงใหม่ทรงดีพระทัยนัก...ไม่ได้ยกทัพมาช่วยพระตะบะ ทำให้พระตะบะไม่อาจเผด็จศึกพระเจ้าช้างเผือกได้อย่างที่หวัง

เวลานั้น...พระเจ้าช้างเผือกครองราชย์ได้ 15 ปี พระตะบะแข็งเมืองเกาะตะมะได้ 6 ปี พระนางจันทะมังคะละ พระอัครมเหสีของพระเจ้าช้างเผือกก็ทรงประชวรหนักและถึงพิราลัย (ตาย) ประจวบกับบุตรอำมาตย์แพรจอกก็ถึงแก่ความตายในเวลาเดียวกัน อำมาตย์แพรจอนั้นเป็นที่คิดอ่าน (ปรึกษา) ราชการแก่พระเจ้าช้างเผือก พระเจ้าช้างเผือกจึงสั่งให้โกนศิระษะทั้งเมือง

ฝ่ายพระตะบะรู้ข่าว....จึงส่งอายุพะบุณผู้เป็นน้องชาย คุณไพร่พลห้าร้อย โกนศิระษะสิ้นทุกคน ให้ปลอมตัวไปปล้นเมืองวาน

อายุพะบุณจึงยกพลห้าร้อย กับช้างพลายร้อยเชือก...ออกเดินทางในเวลากลางคืน...พอเวลากลางวันก็ซุ่มซ่อนตัวอยู่ในป่า...กลางคืนก็เร่งรีบเดินทางต่อ เพื่อให้ถึงเมืองวานก่อนสว่าง

เวลาเช้าตรู่...เมืองวานเปิดประตูเมือง อายุพะบุณกับไพร่พลปลอมตัวเป็นชาวบ้านปะปนเข้าเมืองวาน โดยนายประตูและชาวเมืองวานทั้งปวงไม่ทันสงสัย พอเข้าไปในเมืองได้แล้ว...ก็ไล่ตีทั่วทั้งเมือง ชาวเมืองวานก็ตื่นกระจัดพลัดพรายไป

พระเจ้าช้างเผือกทรงเห็นว่าสถานการณ์เลวร้ายเกินแก้ก็เสด็จขึ้นช้างพัง (ช้างตัวเมีย) เชือกหนึ่ง แล้วขับช้างหนีไปกับนายช้างคนหนึ่งเท่านั้น พวกทหารตามมิทัน

ครั้งถึงคลองแห่งหนึ่ง...ข้างลงข้ามคลอง ท้าวข้างติดโคลน
ถอนไม่ขึ้น...นายข้างจึงเข้าแบกเอาพระเจ้าข้างเฝือก พาริบเข้า
ป่าฝ่าพง

เมื่อพระเจ้าข้างเฝือกอยู่บนหลังนายข้างที่พาไปนั้น...ทรงเห็น
สิ่งใดก็ทรงตรัสถามเนื่อง ๆ ฝ่ายนายข้างซึ่งแบกพระเจ้าข้าง
เฝือกนั้นเหนื่อย...ก็ตอบบ้างนึ่งบ้าง พระเจ้าข้างเฝือกก็ทรงเข้าชี้
ถาม นายข้างรำคาญจึงกล่าววาจาฉกรรจ์ว่า

“พระเจ้าอยู่ฝ่วมหาเทวี...ข้าศึกตามมาไม่เป็นทุกข์...มาถาม
เข้าชี้อยู่อีกเล่า”

พระเจ้าข้างเฝือกได้ฟังก็ขัดพระทัย ไม่ตรัสถามนายข้างอีก
เลย ครั้งถึงตำบลกะยัดตะ...เสนาอำมาตย์ทั้งปวงได้พาเอา
พระอัคมเหสี (ที่แต่งตั้งใหม่) พระราชโอรส พระราชธิดา และ
นางสนมทั้งปวงมาทันพร้อมกัน

พระเจ้าข้างเฝือกมิได้เสด็จกลับเมืองวาน แต่เสด็จต่อไปยัง
เมืองพะโคเลย ครั้นถึงเมืองพะโคแล้ว...พระมหาเทวีซึ่งอยู่ ณ
เมืองตะเกิง รู้ข่าวก็เสด็จมา พอมาถึง...ก็เข้ากอดพระเจ้าข้าง
เฝือกผู้เป็นพระราชอนุชาแล้วทรงกันแสง (ร้องไห้) ด้วยความรัก
ความเป็นห่วง ครั้งพอสร้างโคกแล้ว...พระเจ้าข้างเฝือกก็
พระราชทานรางวัลให้แก่ทหารซึ่งตามเสด็จมานั้น ตามยศตาม
ศักดิ์ตามสมควร แต่นายข้างคนเดียว...พระเจ้าข้างเฝือกมิได้
พระราชทานสิ่งใด

บทที่ 8

พระมหาเทวีจึงว่า นายช่างนั้นมีคุณแก่พระองค์เป็นอันมาก พาพระองค์มาถึงพระนครได้ ชอบจะปูนบำเหน็จให้มากกว่าคนอื่น
จึงควร

พระเจ้าช่างเฝือกตรัสว่า คุณมันมีก็จริง...แต่ว่าโทษมันก็
กระทำเมื่อมันพาข้าพเจ้ามากลางทาง...มันด่าว่าข้าพเจ้าเป็นผ้า

พระพี่นาง ข้าพเจ้าจะฆ่า (นายข้าง) เสียอีก เหตุว่ามีคุณ...จึงไม่
ประหารเสียเท่านี้ก็เป็นการแทนคุณอยู่แล้ว

พระมหาเทวีจึงขอเอานายข้างไปเลี้ยงไว้

เมื่อพระเจ้าข้างเฝือกไปอยู่เมืองพะโค...เมืองพะโคก็เจริญ
รุ่งเรืองขึ้นเป็นราชธานีอีกครั้ง

ต่อมา...มะสาม ซึ่งพระเจ้าข้างเฝือกแต่งตั้งให้เป็นสมิงสาม
แหกไปกินเมืองตักคลานั้นรู้ข่าวว่า สมิงมังโร บุตรพระตะบะ
ตาย พระตะบะให้ชาวเมืองนครเพนและเมืองเมาะตะมะโกนผม
สั้น

สมิงสามแหกจึงจัดทหาร 300 คนให้โกนผมเหมือนชาว
เมืองเมาะตะมะและเมืองนครเพน...แล้วขึ้นขี่ข้างนำตัวหนึ่งชื่อ
พรายปราย คุมทหารทั้ง 300 คนยกไปเมืองวานในเวลากลาง
คืน

ครั้นรุ่งเช้าชาวเมืองวานเปิดประตูเมืองก็พลอมเข้าไปใน
เมือง ไล่ฆ่าฟันผู้คนชาวเมืองแตกกระจัดพลัดพรายสิ้น

นายส่วยบ้านซึ่งสมิงพระตะบะตั้งไว้ให้รักษาเมืองวาน
นั้น...สมิงสามแหกจับตัวได้ก็ฆ่าเสีย สมิงสามแหกก็ตั้งอยู่ ณ
เมืองวาน แล้วมีหนังสือบอกมาถึงพระเจ้าข้างเฝือก พระเจ้าข้าง
เฝือกจึงพระราชทานสิ่งของเครื่องสำหรับบรรดาศักดิ์ไปให้แก่
สมิงสามแหก และแต่งตั้งให้สมิงสามแหกกินเมืองวาน แล้ว
แต่งตั้งให้อายทะนายสุ ไปกินเมืองตักคลาแทนสมิงสามแหก

ย้อนกล่าวไปถึงครั้งเมื่อพระเจ้าข้างเฝือกยังอยู่ ณ เมือง
เมาะตะมะนั้น..ยีกองสินถึงแก่กรรม...พระเจ้าข้างเฝือกจึงเอา
นางมูเดียวที่พระราชทานให้ยีกองสินคืนมาเลี้ยงเป็นสนมเอก
ให้ชื่อว่า...นางศิริมายา มีพระราชโอรสด้วยกันพระองค์หนึ่ง

พระโอรสพระองค์นี้ลึนเป็นรอยจักร (คงเป็นปาน) จึงให้ชื่อ...มังสุระมณีจักร นางศิริมาษาผู้เป็นพระราชมารดาถึงแก่สวรรคาลัย (ตาย) ตั้งแต่มังสุระมณีจักรยังเล็กอยู่ พระเจ้าข้างเผือกจึงให้พระมหาเทวีเอามังสุระมณีจักรไปเลี้ยงไว้ ครั้นมังสุระมณีจักรทรงพระเจริญเติบโตใหญ่ขึ้น พระเจ้าข้างเผือกจึงให้ชื่อ...พระยาน้อย

วันหนึ่ง...พระมหาเทวีพาพระยาน้อยขึ้นไปบนพระราชเรือนหลวง พระเจ้าข้างเผือกทอดพระเนตรเห็นแล้วจึงตรัสแก่พระสนมซึ่งอยู่กันว่า

“อ้ายพระยาน้อยนี้มันเป็นลูกของภูก็จริง แต่รูปร่างหาเหมือนภูไม่ ผมหยก น่องทู่ ตาพอง ลักษณะคนสามหาวยาบช้าใจฉกรรจ์”

พระเจ้าข้างเผือกตรัสเช่นนี้เป็นเนื่อง ๆ

ฝ่ายนางมุขีพระสนมเอกซึ่งชื่อว่า ศรียาชาเทวี นั้นมีพระราชโอรสด้วยพระเจ้าข้างเผือกพระองค์หนึ่งชื่อ พ่อขุนเมืองพ่อขุนเมือง มีรูปร่างงาม เป็นที่รักใคร่เสนาหาของพระราชบิดายิ่งนัก

ฝ่ายนางมุก่อพระสนมเอกซึ่งชื่อว่า มหาจันทร์เทวี นั้น มีพระราชธิดาด้วยพระเจ้าข้างเผือกพระองค์หนึ่งชื่อ...ตะละแม่ท้าว

และนางอำเตียว พระสนมมีพระราชธิดาด้วยพระเจ้าข้างเผือก พระองค์หนึ่งชื่อ...ตะละแม่ศรี ตะละแม่ศรีนี้พระเจ้าข้างเผือกถวายแต่พระเจ้าเชียงใหม่เมื่อคราวพระตะบะยี่ดและแข็งเมืองเกาะตะมะนั้น พระเจ้าเชียงใหม่มิได้เอาพระทัยนำพา ตะละแม่ศรีมีพระทัยเดือดร้อนเป็นนิตย์

ข่าวร่ำมาถึงพระเจ้าข้างเฝือก พระเจ้าข้างเฝือกก็ทรงพระ
วิตกถึงพระราชธิดา มีพระทัยเดือดร้อน จึงทรงพระดำริว่า...

‘พระราชธิดาของเราถวายเป็นแก่พระมหाराชเจ้าเชียงใหม่
มาได้ความเดือดร้อนทั้งนี้ ก็เพราะสมิงเลิกพม่าและพระตะบะคิด
มิชอบ... จำจะระงับความ โกรธสมิงเลิกพม่าและพระตะบะ
เสีย...เอาใจดีต่อกันทั้งสองจึงจะคลายความเดือดร้อนทั้งนี้’

ทรงพระดำรินี้แล้ว...พระเจ้าข้างเฝือกจึงให้มีหนังสือไป
ถึงพระตะบะและสมิงเลิกพม่าว่า

แต่ก่อนเมืองเมาะตะมะเป็นราชธานีใหญ่...พระเจ้าฟ้ารั่วผู้
เป็นสมเด็จพระอัยกาธิราชแห่งเราได้เสวยราชสมบัติเป็นพระเจ้า
ข้างเฝือกสืบกันมาถึงเจ็ดพระองค์แล้ว...จะได้ยินว่าพระราชบุตร
พระราชนัดดาตกไปเป็นข้าท้าวพระยาเมืองใดหามิได้

บัดนี้ตัวท่านทั้งสองผู้เป็นข้าหลวงเดิมมาแต่ครั้งสมเด็จพระ
ราชบิดาของเราคิดมิชอบ...จึงต้องถวายเป็นพระราชธิดาของเราไป
ให้แก่พระมหाराชเจ้าเชียงใหม่

บัดนี้อายุเรากี่ชรา...แม้ถึงแก่สวรรคาลัยแล้ว...ลูกเราอัน
เป็นเชื้อวงศ์พระเจ้าข้างเฝือกและเป็นเจ้าท่านทั้งสองไปเป็นข้าผู้
อื่นได้ทุกข์ยากอยู่จะนี้

ท้าวพระยามหากษัตริย์ผู้มีปัญญาทั้งปวงซึ่งได้รู้...จะติเตียน
ท่านทั้งสอง หรือจะยกยอสรรเสริญท่าน ภายหน้าไปท่านทั้งสอง
จะคิดประการใดให้บอกมา

พระตะบะและสมิงเลิกพม่าครั้งได้ฟังพระราชโองการที่
พระเจ้าข้างเฝือกให้ไปนั้นแจ้งทุกประการแล้ว จึงมีหนังสือตอบ
มาว่า...ข้าพระพุทธเจ้าเลิกพม่า พระตะบะ ทั้งสองนี้กราบถวาย
บังคมมาในฝ่าพระบาทยุคลสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว

ด้วยข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองนี้เป็นข้าพระพุทธเจ้าอยู่หัว
พระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงข้าพเจ้าจนได้เป็นดี มี
อิสริยยศสมบัติ

ทุกวันนี้ข้าพเจ้าทั้งสองมีความกตัญญูต่อใต้ฝ่าพระบาท คิด
จะฉลองพระเดชพระคุณอยู่เนือง ๆ

และบัดนี้มีผู้เอาความมิดีมากล่าวยุยง ลงโทษข้าพเจ้า พระ
ผู้เป็นเจ้าก็มีได้เอาคดี ประภาษแก่ข้าพเจ้าให้เห็นคุณและโทษ
ประการใด

ข้าพเจ้าทั้งสองกลัว จึงคิดแข็งเมืองไว้ฉะนี้เพื่อจะรักษาชีวิต
ข้าพเจ้ามิได้คิดที่จะชิงราชสมบัติในพระองค์เลย

อนึ่ง เมืองเมาะตะมะและเมืองมอญมะละที่ข้าพเจ้าทั้งสองอยู่
นี้...หากพระเจ้าอยู่หัวมิได้ให้มากระทำเดือดร้อนแก่ข้าพเจ้าทั้ง
สองแล้ว ศัตรูของข้าพเจ้าทั้งสองก็จะเป็นศัตรูของพระองค์ ศัตรู
ของพระองค์ก็จะเป็นศัตรูของข้าพเจ้าทั้งสองเหมือนดังแต่ก่อน
มา

ข้าพเจ้าทั้งสองจะขอกินน้ำพระพิพัฒน์สัตยา คงเป็นข้าฝ่า
พระบาทดุจดั่งหนึ่งแต่ก่อน แล้วพระราชธิดาซึ่งตกไปอยู่ในเมือง
เชียงใหม่ นั้นตกพนักงานข้าพเจ้าทั้งสองจะขอคืนเอามาถวายให้
จงได้

พระเจ้าข้างเฝือกเห็นสมิงพระตะบะและสมิงเลิกพร้าวว่าดัง
นั้น ก็มีพระทัยยินดี จึงพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยาไปให้
แล้วมิได้กระทำการรบพุ่งกันสืบไปอีกเลย

สมิงพระตะบะจึง ให้แต่งเครื่องราชบรรณาการทองคำหนัก
สามชั่ง ข้างพลายสีเชือก

สมิงเล็กพรว้าให้จัดทองคำหนักสามชั่ง ช้างพลายสี่เชือก

พระเจ้าช้างเผือกให้แต่งกำมะหยี่ สักหลาดผ้าเขียนภาษา และผ้าตารางยกเป็นตัวนาค แล้วให้เสวก (ข้าราชการในราชสำนัก) คุมเครื่องราชบรรณาการไปถวายแด่พระมหाराชเจ้า เชียงใหม่พร้อมด้วยหนังสือกราบทูลของสมิงเล็กพรว้าและสมิงพระตะบะ

ในหนังสือนั้นมีใจความว่า...

ข้าพเจ้าสมิงเล็กพรว้า สมิงพระตะบะ ขอกราบบังคมมายังฝ่าพระบาทสมเด็จพระมหाराชเจ้าเชียงใหม่ให้ทรงทราบ

เดิมเป็นกรรมเข้าดลใจแก่ข้าพเจ้า ให้เชื่อฟังถ้อยคำคนยุยง จึงได้รบพุ่งผิดใจกันกับพระเจ้าช้างเผือกผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าทั้งสอง จนพระเจ้าช้างเผือกวิโยคพลัดพราจากราชธานีต้องถวายพระราชธิดามาพระนครเชียงใหม่

บัดนี้ข้าพเจ้าทั้งสองคิดเห็นคุณและโทษแล้ว ฝ่ายพระเจ้าช้างเผือกก็ได้มีพระทัยพิโรธแก่ข้าพเจ้าทั้งสองแล้ว แผ่นดินเมืองพะโคและเมืองเมาะตะมะก็เป็นฉันทักกับเจ้ากันปกติดุจแต่ก่อนแล้ว

ทุกวันนี้ข้าพเจ้าทั้งสองวิตกอยู่ด้วยทะเลแม่ศรี ซึ่งเป็นพระลูกเจ้าของข้าพเจ้าทั้งสองนั้นต้องพลัดพราจากราชธานีเพราะข้าพเจ้าทั้งสอง มิทุกข์ก็เหมือนทุกข์ มิยากก็เหมือนยาก

ข้าพเจ้าทั้งสองขอรับพระราชทานทะเลแม่ศรีพระราชธิดาคืนไปถวายพระเจ้าช้างเผือก จะได้พร้อมด้วยพระญาติวงศ์ทั้งปวง และเมืองพะโคกับเมืองเชียงใหม่ทางพระราชไมตรีก็จะภิญโญภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

พระมหाराชเจ้าเชียงใหม่ได้ฟังความดั่งนั้น จึงตรัสแก่
เสนาบดีทั้งปวงว่า

“ซึ่งสมิงพระตะบะและสมิงเลิกพร้าวว่ามาทั้งนี้ ท่านทั้งปวงจะ
เห็นประการใด”

เหล่าเสนาบดีจึงกราบทูลว่า “ซึ่งพระองค์ทรงพระกรุณาตรัส
ปรึกษาด้วยเนื้อความข้อนี้ พระคุณหาที่สุดมิได้ ...หากแต่สุดสติ
ปัญญาข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงจะกราบทูล ซึ่งจะโปรดมิโปรดนั้น
แล้วแต่พระองค์จะทรงพระดำริตามพระราชประเพณี”

พระมหाराชเจ้าเชียงใหม่ได้ฟังเสนาบดีทูลดั่งนั้น จึงตรัส
ว่า

“ซึ่งพระเจ้าช้างเผือกนั้นก็มิได้เป็นเมืองขึ้นแก่เรา และสละ
อาลัยถวายพระราชธิดามานั้น เหตุด้วยสมิงเลิกพร้าวและสมิง
พระตะบะ เจ้ากับข้าพิไรธแก่กัน

บัดนี้ข้ากับเจ้าทั้งสองฝ่ายเขาดีด้วยกันแล้ว แล้วสมิงทั้ง
สองมีหนังสือมาขอ ครั้นจะไม่ให้ไปเล่า ก็จะไม่เสียทางพระราช
ไมตรีด้วยนางผู้เดียว

ประการหนึ่ง...พระราชธิดาพระเจ้าช้างเผือกเล่าก็มิได้เป็นที่
เจริญอัชฌาศัยแห่งเรานัก ควรจะให้พระราชธิดาพระเจ้าช้าง
เผือกคืนไป ตามที่สมิงเลิกพร้าว สมิงพระตะบะมีหนังสือมาขอจึง
ควร”

พระเจ้าเชียงใหม่ก็ให้รับเครื่องราชบรรณาการไว้...แล้วส่ง
ตะละแม่ศรีมากับเสนาบดียังเมืองพะโค

ฝ่ายพระยาน้อยซึ่งพระมหาเทวีเลี้ยงไว้ ครั้นเจริญวัยขึ้นมา ก็มีใจฉกรรจ์นัก พระเจ้าข้างเผือกเห็นดังนั้นก็ตรัสแก่พระมหาเทวีว่า

“พระยาน้อยนี้มีลักษณะผมหยิก ตาพอง น่องทู่ ข้าเห็นใจ มั่นฉกรรจ์ (ดู) นัก หากได้ราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เกรงว่า ท่านผู้เป็นพี่ข้าและคนทั้งปวงจะได้ความเดือดร้อน...ฝ่ายพ่อขุนเมือง รูปงาม เจรจาก็เพราะ เป็นมธูรสวาจาอ่อนหวาน มีใจ ประกอบไปด้วยความกรุณา

แม้ข้าหาบุญไม่ (ตาย) ...จงให้พ่อขุนเมืองผู้เดียวนี้ครอง ราชย์สมบัติเถิด...คนทั้งปวงจะได้อาศัยอยู่เย็นเป็นสุข ท่านผู้พี่ จะได้เป็นสุข...ดูหนึ่งปัญจะมหานทีเป็นที่อาศัยแห่งสัตว์”

ความนี้...พระเจ้าข้างเผือกได้ตรัสแก่พระมหาเทวีเนื่อง ๆ

อยู่มา...พระยาน้อยกับตะละแม่ท้าว อันเป็นพระราชธิดา พระเจ้าข้างเผือก แต่ต่างพระมารดากับพระยาน้อย (พระมารดา ของตะละแม่ท้าวเป็นพี่สาวของพระมารดาพระยาน้อย) ได้ลอบ รักกันแล้วเกรงพระราชอาญา พากันหนีไปเมืองตะเกิง

ฝ่ายพระเจ้าข้างเผือกให้คนตามไปจับตัวได้ที่ตำบลเกาะ ญัต ก็ให้ขังทั้งสองคนไว้

ต่อมา...พระมหาเทวีขอภัยโทษพระยาน้อยกับตะละแม่ ท้าวต่อพระเจ้าข้างเผือก พระเจ้าข้างเผือกก็โปรดให้พระมหา เทวี และสั่งให้พระยาน้อยกับตะละแม่ท้าวพ้นโทษอยู่ด้วยกัน พระราชทานผู้คนให้แต่พอใช้สอย และให้ส่วยสาอากรแต่พอ กิน

บทที่ 9

เมื่อพระเจ้าเชียงใหม่ส่งตะละแม่ศรีมายังเมืองพะโค่นั้น...สมิงมราหูซึ่งเป็นบุตรชายของไชยสุระ (ไชยสุระนี่คือสวามีคนที่ 2 ของพระมหาเทวี พระเจ้าข้างเผือกให้เป็นแม่ทัพไปรบกับพระตะบะที่เมืองเมาะตะมะ แล้วถูกเกาทัณฑ์ตาย) ให้โมะผู้พี่เอาทองคำร้อยชั่ง (1 ชั่งเท่ากับ 80 บาท...ร้อยชั่งก็เท่ากับ 8,000 บาท...ทองคำหนักแปดพันบาท...อ้อหือมากมายมหาศาล...แสดงว่าสมิงมราหูนี้รวยจัด) ไปหาสมิงมาสมิตรมามราหูซึ่งเป็นคนสนิทของพระเจ้าข้างเผือก ให้ช่วยกราบทูลขอตะละแม่ศรีให้แก่สมิงมราหู

สมิงมาสมิตรมามราหูก็รับเอาทองคำร้อยชั่งเข้าไปถวายพระเจ้าข้างเผือก กราบขอตะละแม่ศรีพระราชธิดาให้แก่สมิงมราหู

พระเจ้าข้างเผือกครั้งได้ทราบความก็ทรงเห็นชอบด้วยและทรงปรึกษาเสนาบดีทั้งปวงว่า

“ตะละแม่ศรีบุตรเรา ครั้งเข้าโทษบถต่อเรา เราก็เอาลูกเรา ไปให้พระมหाराชเจ้าเชียงใหม่ ลูกเราก็ได้ความยากลำบาก เหตุว่าบุญลูกเรามี...จึงได้กลับมา

บัดนี้เราคิดจะยกตะละแม่ศรีให้แก่สมิงมราหู ด้วยเกรงว่า หากยกตะละแม่ศรีให้แก่ผู้ที่ยังมีบิดามารดานั้น อาจจะทำร้าย ช่มเหงลูกเรา ลูกเราคนนี้มี ความชอบอยู่ (เนื่องจากเคยไปเป็น พระสนมที่เชียงใหม่)

อนึ่งสมิงมราหูคนนี้เป็นลูกไชยสุระ ไชยสุระได้อาสาเราถึง ขนาดรบพุ่งตายกับคอช้างมีคุณต่อเราอยู่

“สมิงมราหูนี้พ่อแม่หาไม่ เป็นลูกกำพร้าอยู่กับฝ่าตีนเรา เห็นจะเกรงกลัวเราหนัก...เราจะให้อยู่กับตะละแม่ศรี ท่านทั้ง ปวงจะเห็นประการใด?”

เหล่าเสนาบดีทั้งปวงเห็นพ้องด้วย พระเจ้าช้างเผือกจึงให้ ปลุกตำหนักใหญ่หลังหนึ่งพร้อมด้วยเครื่องใช้สอย เสร็จแล้ว ให้หาฤกษ์ ครั้นได้ฤกษ์ดี...ก็กระทำวิวาหมงคลสมิงมราหูกับ ตะละแม่ศรี แล้วมีมหรสพ (การละเล่นต่าง ๆ) ถ้วน 7 วัน

ครั้นทำการวิวาหะเสร็จแล้ว..... พระเจ้าช้างเผือกก็ทรงพา คู่ บ่าวสาวและพระประยูรญาติเสด็จไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ อันชื่อว่า ยักกะอะศุก ณ เมืองตะเกิง

พระบรมสารีริกธาตุก็ปรากฏฉัพพรรณรังสี (รัศมี 6 สี) มี เป็นคู่ ๆ ถึง 7 วัน

พระเจ้าช้างเผือก พระมหาเทวี และมุขมนตรีทั้งปวงครั้น เห็นพระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์เช่นนั้นก็ โสมนัสยินดี กระทำสักการะบูชา มีมหรสพใหญ่หลวงบูชาพระบรมธาตุเป็น อันมาก